

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

T.C.
VAKIFLAR
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

VAKIF ŞEHİR

TOKAT

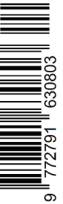
BİN YILLIK VAKIF
MEDENİYETİNİN KALESİ:
TOKAT

YEŞİLİRMAK HAVZASI
KÜLTÜR ROTASI

GEÇMİŞTEN GELECEĞE
KÖPRÜ KURAN ESERLER

ZARAFETİN VE
MERHMETİN ADRESLERİ

OCAK 2024 / SAYI: 20

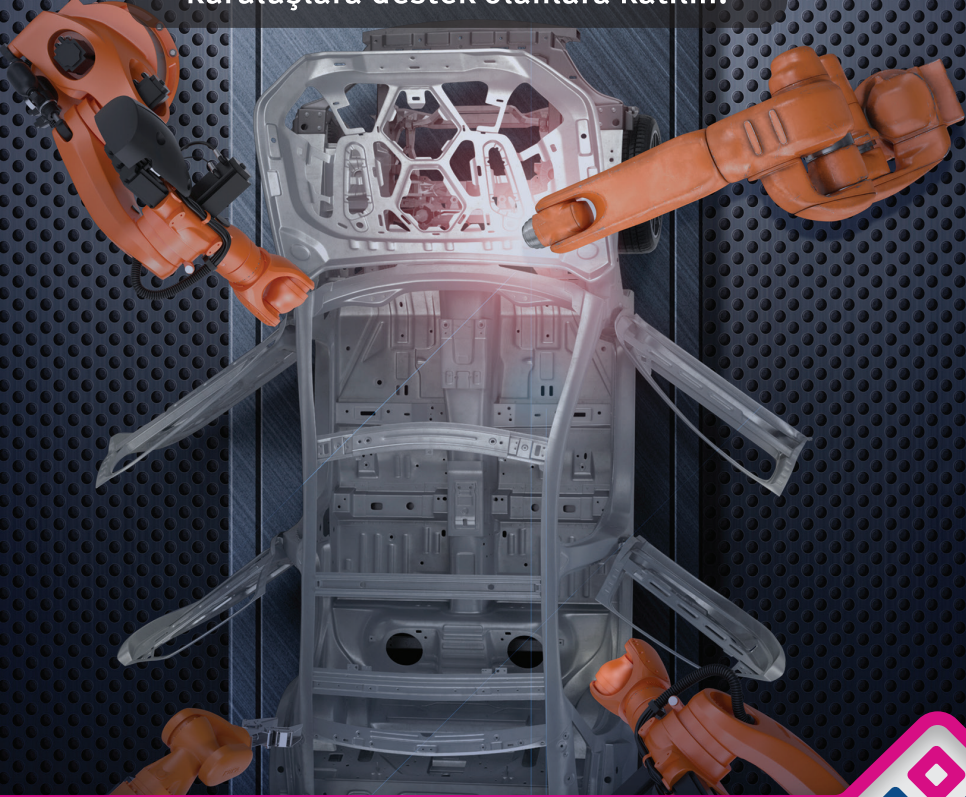

Ülkenin Kalkınmasına

KATIL

Siz de Vakıf Katılımlı olun,
birikimlerini değerlendirirken
ekonomiye katkı sağlayan kurum ve
kuruluşlara destek olanlara katılın.

0850 202 1 202 | 444 44 77 | vakifkatilim.com.tr

VAKIF KATILIM

**Gönül yıkmak harab itmek gibidir Beyt-i Ma'mûru
Velî yapmak hezerân Ka'be bünyâd itmeden yeğdür
Kul itmek lüft u ihsân ile dünyâda bir âzâdı
Efendi nice yüz bin kulu âzâd itmeden yeğdür.**

Günümüz Türkçesi ile dörtlüğün manası:

Gönül yıkmak mamur bir evi harap etmek gibidir
Gönül yapmak ise yüzlerce Kabe inşa eylemekten değerlidir
Lütuf ve ihsan ile azat edilmiş bir insanı Allah'a hakiki kul eylemek
Ey Efendi bil ki yüz bin kulu azat eylemekten kıymetlidir.

“İbn Kemal Divanı”, Şeyhüislâm Kemalpaşazâde

“ Eserlerimizi Orijinal Parçalarıyla Ayağa Kaldırıyoruz ”

Tarihçilerin yaşayan Selçuklu kenti dedikleri, sayısız han, medrese, cami/mescid ve köprü'nün yer aldığı, konakları ve tarih kokan sokaklarıyla 6000 yıllık bir şehir Tokat. Hatti, Hitit, Frig, Roma, Bizans, Danişmentli, İlhanlı, Selçuklu ve Osmanlı dönemine kadar gelişen süreç içerisinde tarihin her dönemine ait eserleri Tokat'ın her bölgesinde bulabilmek mümkündür. Bu yönüyle Tokat bir açık hava müzesi konumundadır. Türklerin Anadolu'ya gelişlerinden itibaren 900 yılda mimarlık adına ortaya koydukları eserlerin kesintisiz olarak görülebileceği tek şehirdir.

Tokat, Anadolu'da tarihi eski çağlara kadar uzanan önemli bir şehrimiz. Tokat ve çevresine İslam akınları Bizans zamanında başladı. 1071 Malazgirt zaferinin ardından Emir Danişmend 1074'te Tokat'ı fethetti. Anadolu Selçuklu Sultanı İkinci Kılıçarslan 1175'te Danişmendîler'in hâkimiyetine son verince şehir, Selçuklu idaresine geçti. Asırlar sonra Sultan Yıldırım Bayezid, Tokat'ı Devlet-i Aliyye'ye bağlayıp şehrin onuruna para bastırdı, bir cami yaptırdı ve yeni ilavelerle kalesini tahkim etti. Sultanın “Dârünnasr” adını verdiği Tokat, o günlerden bugüne görkemli bir vakıf mirasına sahip oldu.

Köklü tarihi, pek çok medeniyete ev sahipliği yapması ve insanlığın ilk yerleşim yerlerinden biri olması Tokat'ı turistik yerler bakımından zengin kılmaktadır.

Farklı medeniyetlerin etkisi altında gelişen şehir; Amasya 2. Beyazıt külliyesi, Amasya gökmedrese (torumtay) camii, Çorum Hıdırlık camii, Tokat Taşhan, Tokat arastalı bedesten, Tokat deveçiler hanı, Tokat Mevlevihane ve musluğa köşkü, Tokat yazmacılar hanı gibi vakıf eserleriyle donatılmış ve yerli, yabancı turistlerin uğrak yerleri olmaktadır.

Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğüne 2002-2023 yılları arasında; 101 cami, 7 medrese, 4 bedesten, 1 Mevlevihane,

2 tekke, 4 zaviye, 3 imaret, 11 han, 12 hamam, 24 türbenin restorasyonu tamamlandı. Ayrıca Tokat bölgemizde 2002-2023 yılları arasında; Tokat, Amasya ve Çorum il merkezlerinde günlük 750 kişiye sıcak yemek yardımında bulunulmuş, 8.396.931-TL harcanmıştır. Muhtaç maaşlarında ise 2444 kişiye toplam 17.074.957 TL harcanmıştır.

6 Şubat 2023 de ülke olarak Kahramanmaraş merkezli depremlerle sarsıldık. 50 binin üzerinde vatandaşımız hayatını kaybetti. On binlerce insanımız da asrın felaketinde evini terketmek zorunda kaldı. Depremlerden etkilenen 11 şehrimizde zarar gören 600 vakıf eserinin tespit ile restorasyon projeleri tamamlandı ve yeniden onarımlarına başlandı. Deprem bölgesindeki tüm eserlerimizi birden ayağa kaldırmak için çok yoğun bir çaba içerisindeyiz.

Allah devletimize zeval vermesin.

Depremden en çok etkilenen Hatay'da 100'den fazla şantiye kuruldu. Anadolu'nun ilk camisi Habib-i Neccar, Hatay'ın en güzel eserlerinden Antakya Ulu Cami ve onlarca vakıf eserinin hepsini birden ayağa kaldırmak için yoğun bir çaba gösteriliyor. Üç yıl içerisinde depremden zarar gören tüm yapıların ayağa kaldırılması için hedef belirlendi. İş biten, onarımı tamamlanan eserlerimiz, hemen halkımızın hizmetine sunulacak.

En hafif hasarlı olanlara öncelikli olarak başlandı. Ramazan ayında bu camilerimizden açmak istediklerimiz var. Hazırda da bir kısmı, vatandaşımızın hizmetine açılacak. Öncelik Gaziantep gibi görünüyor. 600 eserimiz zarar gördü. Bunlardan 377'si orta ve ağır hasarlı; öncelikle onlara başlandı. Deprem olur olmaz tüm zarar gören yapılar, koruma kalkını içerisine alındı. Hiçbir çakıl taşımız dahi eserlerimizden uzaklaştırılmadı, hepsi korundu. Bu sürecin sonunda eserlerimiz, orijinal parçalarıyla ayağa kaldırılacak.

SİNAN AKSU

T.C. Vakıflar Genel Müdürü

EDİTÖRDEN

Değerli Okurumuz,

Bu sayımızda daha ferah bir tasarımla ve taptaze bir üslupla karşınızdayız. Kapak konumuz olan Tokat'tan başlayarak Amasya üzerinden Çorum'a dek uzandığımız yeni sayımızda ufuk açıcı konularla karşınızda olduğumuza inanıyoruz. Tokat, Karadeniz ve İç Anadolu bölgeleri arasında farklı zenginlikleri sentezleyen, gezip görmeye değer etkileyici bir coğrafya'ya sahiptir. Bu topraklarda kültürel izler bırakmış küçüklü - büyüklü uygarlıkların eserlerinin varlığının yanı sıra, büyüleyici doğal güzellikler, Tokat'ta gezebileceğiniz farklı rotaları meydana getiriyor.

Tokat ve çevresi, cami'den medrese'ye kadar pek çok vakıf eseri ile süslenmiştir. Gök Medrese, Ulu Cami, Yağlıbasan Medresesi, Takyeciler Cami, Tokat Mevlevihanesi ve daha pek çok yapı, yörenin görülmeye değer yerleri arasındadır. Gerçekten de Tokat'ın, müzesi, huzur dağıtan sokakları, tarihi kaleleri ve köprüleriyle bir açık hava müzesinden farksız olduğunu ifade etmek mümkündür. Çevredeki Anadolu şehirlerinin buluşma noktası olan Tokat'ta doğa, tarih ve kültürle dolu keşifler ve tespitler sizi bekliyor.

Şehzadeler şehri Amasya da kültürel değerlerine mercek tuttuğumuz bir diğer kentimiz. Doğrusu "Amasya" dendiğinde benim aklıma önce Darüşşifa'lar geliyor. Selçuklular, Anadolu'ya sistematik bir eğitim, halk sağlığı anlayışı, tedavide kurumsallaşma gibi, daha önce Anadolu için pek de bilinmeyen yapılaşmayı getirmiştir. Bu geleneği Osmanlılar devam ettirmiştir, şimdi de bizler bu misyonu sürdürüyoruz.

Aslında bu kurumlar, öncelikli olarak, hizmet kurumları ise de aynı zamanda bilimsel faaliyetlerin yürütüldüğü birimlerdir. Türk mimarisinin belirli fonksiyonel yapı türü olan Darüşşifa'lar, kendilerini belirleyen adları ne olursa olsun (Mâristan, Bimâristan, Şifâhâne) aynı amaç ve yapı kaynağına dayanan kuruluşlar olmuşlardır. Medreseler ise daha çok hadis, fıkıh, tefsir gibi dini bilimlerin eğitim ve öğretimine ağırlık veren eğitim kurumları olarak şekillenmiştir. Ancak daha sonra tıp ve astronomi ile ilgili eğitim veren medreselerin de kurulduğunu söylemek mümkündür. Özetle; Tokat'ın göz kamaştırıcı ahşap oymacılık sanatından Amasya'nın şifa dağıtan mekânlarına ve Çorum'un zenginliklerine dek uzanan dolu dolu içeriğimizle sizleri baş başa bırakalım.

Keyifli okumalar,

GÜL AŞIK

Vakıflar Genel Müdürlüğü
Basın ve Halkla İlişkiler Müşaviri

VAKIF ŞEHİR

**T.C. Vakıflar Genel
Müdürlüğü adına**

Yayın Kurulu Başkanı
Genel Müdür
SİNAN AKSU

Yayın Kurulu Üyeleri
Genel Müdür Yardımcıları
HAYRULLAH ÇELEBİ
AYDIN CEM ASLANBAY
ERKAN ÖMEROĞLU

Yayın Koordinatörü
GÜL AŞIK

Kültür ve Tescil
Daire Başkanı
MEVLÜT ÇAM

Sanat Eserleri ve
Yapı İşleri Daire Başkanı
ŞENGÜL KONCAGÜL

Hayır Hizmetleri
Daire Başkanı
TANER KARADAYI

Fotoğraf Editörü
İBRAHİM DAŞTAN

Kurumsal İlişkiler
SADIK ÖZDEMİR

Yayıncı Kuruluş
ART MENTAL A.Ş.
Adına İmtiyaz Sahibi
ALİ ATAY

Yayın Yönetmeni
MELİH USLU

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
SEDA BAŞARAN TAŞDELEN

Görsel Yönetmen
MURAT SELEK

Art Mental Yayınları
Medya Grubu Başkanı
DOĞAN ACAR

Editörler
HAYATİ TEK
İLTER SAĞIRSOY
NURCAN YALÇINKAYA

Baskı
SEMİH OFSET MATBAA
SEK. YAY. SAĞ. İNŞ.
SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Zübeyde Hanım mah. 628 sok.
No: 26 Altındağ / Ankara

Bu dergi uluslararası grafik tasarım ve editöryal ilkeler uyarınca hazırlanmıştır. Vakıf Şehir Dergisi aylık olarak yayınlanır. Dergide yer alan makale, araştırma, yorum, röportaj gibi yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Dergide yer alan yazılardan kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Yaygın, Süreli, Türkçe
ISSN: 27916308
2024, Sayı: 20

**T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI**

**T.C.
VAKIFLAR
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

*Vakıf Şehir Dergisi,
Vakıf Katılım desteği ile
yayınlanmaktadır.*

VakıflarGM

vakiflarmgm

VakıflarGM

QR Kodu
okutarak konuma
gidebilirsiniz

**T.C.
VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TOKAT BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ**

SEBAHATTİN ERDOĞAN
Bölge Müdürü
tokat@vgm.gov.tr
Bağlı İller;
TOKAT, AMASYA, ÇORUM

(356) 212 69 08

Yarahmet mah. Molla Lutfi sok. No: 28
Meydan Camii karşısı TOKAT

6 GÜNDEM

Kültür ve Turizm Bakanı MEHMET NURİ ERSOY

**“Asrın Felaketinin
İzleri El Birliği ile
Siliniyor”**

8 RÖPORTAJ

Tokat Valisi NUMAN HATİPOĞLU

**Yardım Edenlerin
Şehri Tokat'a
Gitmek Gerek!**

10 MİMAR SİNAN DEHALARI

Prof. Dr. SUPHİ SAATÇI

**Depreme Karşı
Organik Mimari**

34 RÖPORTAJ

Vakıflar (Eski) Genel Müdürü YUSUF BEYAZIT

**“Dünden Bugüne,
Bugünden de
Geleceğe”**

36 TARİH

RECEP KANKAL

**Fukaranın Aşına,
Mağdurun Gözyaşına
Derman Olan Osmanlı
Yardımları**

38 RÖPORTAJ

Tokat Belediye Başkanı EYÜP EROĞLU

**“Yardım Etme Duygusu
Ülkemizde
Milli Bir Gelenek”**

22

TOKAT

Yükseklerden
Seslenen
11 İslam Mabedi

28

AMASYA

Kayaların Ortasında
Zamanı Aşan
Eserler

32

ÇORUM

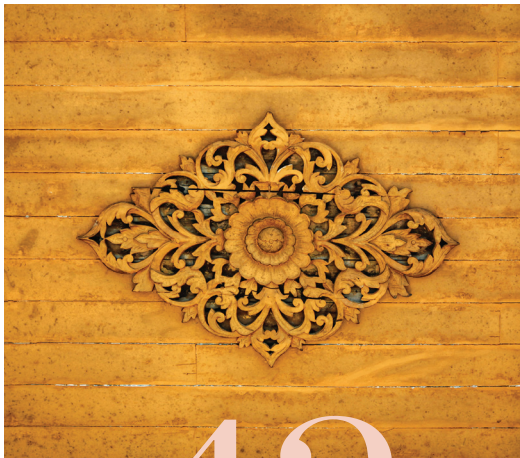
Geçmişten Geleceğe
Köprü Kuran
Eserler

40

İLGİNÇ VAKIFLAR

Niksar'dan Amasya'ya
Zarafet ve Merhametin
Üç Adresi

42

ESERLERİ YAŞATAN ELLER
ALİ İLİKÇAY

Vakıf Eserlerine
Solmayan Çiçekler
Açtıran Zanaat

46

VAKIF İNSAN
HASAN ERDEM

Vakıf Kültürünün
Her Aşamasının Yer Aldığı
Kadim Şehir: Tokat

“ Asrın Felaketinin İzleri El Birliği ile Siliniyor ”

6 Şubat depremlerinin yıl dönümünde önemli açıklamalarda bulunan Kültür ve Turizm Bakanımız Mehmet Nuri Ersoy, “Depremde hasar gören şehirlerimizin eskisinden daha cazip birer kültür kenti olmasını ve turizmden de hak ettikleri payı almalarını istiyoruz,” dedi.

Kültür ve Turizm Bakanımız Mehmet Nuri Ersoy’un, vakıf mirasımızı da kapsayan açıklamasının detayları şöyle: “Yaşadığımız deprem felaketinden etkilenen 11 ildeki vakıf kültür varlıklarından 128 adedinin ihaleleri yapılmış ve ihya çalışmalarına başlanmıştır. Yıl sonuna kadar ihalesi yapılan eser sayısı 200’ü bulacaktır. Hatay Ulu Camii, Habibi Neccar Camii, Kahramanmaraş Ulu Camii, Kilis Ulu Camii, Adıyaman Ulu Camii, Birecik Ulu Camii, Malatya Yeni Camii, Adıyaman Mor Petrus Kilisesi, Gaziantep Kurtuluş Camii, Osmaniye Ağcabey Camii, Hatay İskenderun Rum Katolik ve Süryani Katolik Kilisesi gibi kültür varlıklarımızın ihaleleri gerçekleştirilmiştir. Saydığımız sembol eserlerimizin

tamamında arama-kurtarma kazıları ile proje ve restorasyon çalışmalarına başlanmıştır.

2024 yılında kazı çalışmalarımıza ek olarak Ulusal Envanter Projesi’ni de başlatacağız. Amacımız, Türk-İslam Dönemi eserlerinin envanterinin çıkarılarak; öncelikle ülkemizdeki, sonrasındaysa yurt dışındaki mirasımızın veri tabanının oluşturulmasıdır. Arkeoloji noktasında, antik kentlerimizde gerçekleştirilen çalışmalardan yola çıkarak, sizlerle bir de Geleceğe Miras Projesi’ni paylaşmak istiyorum. Antalya Side’de yeni bir markalama ve destinasyon çalışması yapma kararı aldık. Bu doğrultuda antik kentin 14 ayrı noktasında kazı ve onarım çalışmaları gerçekleştiriyoruz.

*Malatya'da deprem enkazı.
Gaziantep Kalesi (karşı sayfada alta).*

Malumunuz olduğu üzere 2019 yılında, Kazıların Yıl Boyuna Yayılması Projesi'ni başlattık. Atılan bu adımla Türk bilim heyetleri tarafından yürütülen toplam 133 kazı alanında kısa sürede çarpıcı gelişmeler elde ettik."

TÜRK ARKEOLOJİSİNİN ALTIN ÇAĞI

"Geleceğe Miras Projesi ile arkeolojik kazı çalışmalarımızın hem bütçelerini hem de lojistiklerini tarihinde görülmemiş bir oranda artırarak, ekiplerimizin tüm ihtiyaçlarını karşılayacağız. Bu sayede arkeolojik alanlarımızdaki yapıları bilimsel veriler ışığında, çok kısa sürelerde ayağa kaldırarak antik kentlerimize ve bulundukları bölgenin kültür ve turizm potansiyeline katma değer kazandıracaktır. Hedefimiz, son 60 yılda Türkiye'de arkeolojiyle ilgili yapılanlara eş değer işi önümüzdeki dört yılda tamamlamaktır. Bu dönem, "Türk Arkeolojisinin Altın Çağı" olacaktır.

Bakanlığımızın yaptığı çalışmalar ile müzelerimiz, uluslararası standartlarda hizmet veren kültür kurumları haline dönüşmüş ve dünya çapında pek çok ödüle layık görülmüştür. Müzelerimize geçen yıl 30 binin üzerinde yeni eser kazandırılmıştır. Böylece müzelerimizdeki toplam eser sayısı, 3,3 milyonu aşmıştır. Kültür varlıklarımıza yönelik proje, restorasyon, teşhir tanzim ve çevre düzenleme çalışmalarının sayısı, 2002 yılından önceki 10 yıllık dönemde yaklaşık 250 iken; biz bu rakamı 2002-2023 yılları arasındaki dönemde 2 bin 270'e çıkardık. Bu bağlamda geçtiğimiz yıl benzer çalışmalar için 2,4 milyar TL'lik bir kaynak sağlamıştık. 2023 yılında ise bu miktarı 3,7 milyar TL'ye yükselttik.

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli asrın felaketinin akabinde, depremde vatandaşlarımızın barınma, yeme, içme gibi acil ihtiyaçlarının karşılanması başta olmak üzere, deprem bölgesindeki kültür varlıklarımızın korunmasına yönelik tedbirleri hayata geçirdik. Bu kapsamda müzelerde yaşanabilecek olası acil durumlarda ve afetlerde nasıl hareket edileceğine, hangi müze personelinin nereye yardıma gideceğine, afetten etkilenen müzelerimizdeki eserlerin hangi güvenli alanlara nakledileceğine dair 2021 yılında oluşturulan "Afet-Acil Durum Eylem Planı ve Müze Destek Grupları" adı altında planlama yapılmıştır. Bu doğrultuda, depremde etkilenen illerimizdeki müzelerimizin hırsızlığa karşı korunması amacıyla merkez birimlerimizden ve birçok müzemizden destek personeli bölgede görevlendirilmiştir.

Depremde zarar gören kültür varlıklarına yönelik uygulamaların uluslararası bilimsel kriterlere uygun şekilde yürütülmesi amacıyla alanında uzman arkeolog, mimar, inşaat mühendisi, şehir plancısı, jeolog, sanat tarihçisi akademisyenlerin katılımıyla bir bilim kurulu oluşturduk. Ayrıca tescilli yapıların enkazında kalan kültür varlığı unsurlarının kurtarılması için Afet Bölgesi Kazı Başkanlığı ve Hatay Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvar Müdürlüğü'nü kurduk."

ANTAKYA YENİDEN İHYA PROJESİ

"Antakya Tarihi Kent Merkezinin Koruma Amaçlı İmar Planı çalışmalarını tamamlayarak, bu ayın sonu itibarıyla askı ilana çıkarıyoruz. Bu kapsamda Antakya'nın önemli odak noktalarından olan Kurtuluş Caddesi ve Köprübaşı Meydanı'nın yeniden ihyâ projesini başlatıyoruz. Depremde hasar gören Hatay Arkeoloji Müzesi ve Hatay Şehir Müzesi'nde restorasyon ve güçlendirme çalışmalarını 2024 yılında tamamlayarak ziyarete açıyoruz.

Malatya ilimizde kentin önemli simgelerinden Atatürk Evi, Beşkonaklar ve Arkeoloji Müzesi'nde restorasyon ve güçlendirme çalışmaları ile Eski Hükümet Konağı'nın yeniden ihyâ çalışmalarını 2024 yılında tamamlıyoruz. Depremden etkilenen diğer illerimizden Kahramanmaraş Elbistan Müzesi, Adıyaman Kahta Kalesi, Gaziantep Zeugma Müzesi, Gaziantep Kalesi, Şanlıurfa Harran Ulucamii ve Kalesi, Diyarbakır Surları, Cahit Sıtkı Tarancı Müzesi, Silvan Atatürk Evi, Adana Anavarza Zafer Kapısı, Kilis Ravanda Kalesi, Elazığ Harput Kalesi gibi pek çok kültür varlığımızda restorasyon çalışmasını 2024 yılında tamamlıyoruz.

Deprem bölgesinde zarar gören vatandaşlarımıza ait taşınmaz kültür varlıklarımızın yeniden ihyâsı için mevzuatta yaptığımız son değişikliklerle, proje ve uygulama hibe yardımı kapsamını genişleterek proje yardımı üst limitini beş katına, uygulama yardımı üst limitini de 10 katına çıkardık. Şu ana kadar yapılan başvuruların tamamını destekleme kararı aldık."

Yardım Edenlerin Şehri TOKAT'A GİTMEK GEREK!

“Yardıms severlikte her zaman kadirşinas olan Tokatlıların şehri, Selçuklu’da Darûn Nusret, Osmanlı’da Darûnnasr (yardım edenler şehri) ismiyle anılmıştır,” diyen Tokat Valisi Numan Hatipoğlu’na, bölgedeki vakıf eserlerini koruma ve gelecek nesillere aktarma konusunda yapılan çalışmaları sorduk.

Sosyal yardımlaşma vakıflarının önemini, kültürümüz ve yaşam alışkanlıklarımız açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Vakıflar, ecdadımızın insanlığa en hayırlı hediyesidir. Temel yaşam felsefemize göre insana ve doğaya hizmet ettikçe hayat anlam kazanır. Bu derin felsefenin, insanın kendi dünyası ve hayatın akışı için önemi son derece büyüktür. Vakıf tarihimiz başladığı günden bugüne birbirinden kıymetli hizmetlerle doludur. Bugün vakıf anlayışının gelişmiş ülkelerde de hayata geçirilmesi gurur vericidir.

Türk - İslam medeniyeti olarak bizler, zaten yardımlaşma kültüründen geliyoruz. “Komşusu açken tok yatan bizden değildir,” şiarı yaşam biçimimizdir. Bu yardımlaşma kültürünün daha kurumsal olması,

vakıflar sayesinde gerçekleşmektedir. Temeli vicdan ve iman olan vakıf kültürümüz, sadece insanı değil; gökteki kuşları, dağdaki kurtları, sokaktaki kedi ve köpekleri bile kapsamaktadır. Bu bakımdan insanlığın ulaştığı en yüksek medeni seviyedir. Çağın getirdiği daha bireysel olan yeni yaşam biçimine rağmen, bu kültürün milletimizde ve şehrimizde devam ediyor olması umut ve gurur vermektedir. Tokat, bu anlamda değerlerini hâlâ yaşatabilen önemli şehirlerden biridir.

Valilik olarak Tokat’taki vakıf eserlerini korumak ve yaşatmak adına yaptığınız çalışmalar nelerdir?

Valiliğimiz, belediyemiz bünyesinde vakıf faaliyetleri sürdürülürken, bağımsız vakıfların sayısı da gün

geçtikçe artmaktadır. Yardımlaşma dernekleri, yardım faaliyetleri için durmaksızın mücadele veren hayırseverler her yeredir. Valiliğimiz iyi niyetli bütün çalışmaların destekçisi ve takipçisidir. Tokat’ta bir kişi dara düştüğünde bütün Tokatlılar dara düşmüş gibi bir hisse kapılır ve herkes bu sıkıntıyı gidermek için seferber olur.

Şehrimizde sessiz, sakin ama anlamlı öyle güzel hikâyeler vardır ki her biri nesillere anlatılacak kadar değerlidir. Tokat, Selçuklu’da Darûn Nusret, Osmanlı’da Darûnnasr (yardım edenler şehri) ismi ile anılır. Aziz Tokat halkımız, yardıms severlikte her zaman kadirşinas bir millet olmuştur. 6 Şubat depreminde de âdeta yardım için gönülden bir yardım teleferiği kurmuştur. Öyle ki Tokat halkı yardıms severlikte açık önde olmuştur. Hep şunu söyledim, 10 lirası

olanın bir lirasını vermesi ile bin lirası olanın bir lira vermesi arasında çok büyük fark var. İşte Tokatlılar 10 lirası olup, bir lirasını hatta daha fazlasını verenlerden oldu.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Tokat'taki çalışmaları hakkında ne söylemek istersiniz?

Tokat, tarihi eser ve vakıf eserleri yoğunluğu açısından ülkemizin en önemli şehirlerinden biridir. Her ne kadar geçtiğimiz yüzyıllarda savaşlar, deprem ve yıkımlar neticesinde ihmal edilmiş olsa da şehrin her noktasında ecdadımızdan bir iz vardır. 900 adımda 900 yıllık tarihin canlı canlı gezilebildiği sokaklarımız bunun ispatıdır. Özellikle son 20 yıllık süreçte tarihi eserlerin tekrar gün yüzüne çıkarılması için Vakıflar Genel Müdürlüğümüz önderliğinde büyük adımlar atılmıştır. 2017- 2023 yılları arasında 16 camimiz, üç türbemiz, iki hamamımız ve bir mevlavianemiz restore edilerek halkımızın istifadesine sunulmuştur. Şu an restorasyonu devam eden veya yatırım planına alınan yine çok sayıda eserimiz mevcuttur. Vakıflar Bölge Müdürlüğümüzle sürekli iştişare halinde tarihimizin bugünümlüze kucaklaşması için çalışmalarımız aralıksız sürmektedir.

Bunların dışında daha evvelden restore edilen birçok yapı müze, kültür merkezi, butik otel, gastronomi faaliyetleri, STK etkinlikleri gibi hayatla iç içe olacak şekilde kullanıma açılmıştır. Belli saatlerde açılan, üzerinde kilit bulunan bir eserden ziyade her an insanla hayat bulan canlı mekânlar istiyoruz ve bunu başarıyor olmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Anadolu'nun ilk medresesi olan Yağıbasan'da, Gaziosmanpaşa Üniversitemiz ile birlikte irfan sohbetleri programımız geniş katılımla ve alanında uzman konukları ağırlayarak devam etmektedir. Okullarımız, özellikle tarih derslerini tarihî mekânlarda işlemekte, öğrencilerimiz değerleriyle iç içe tarihimizi tanımaktadır. Yine halkımızın farkındalığını artırmak için yıllardır projeler yürütülmektedir.

Tokat'ta vakıf eserlerini koruma ve gelecek nesillere aktarma konusunda vatandaşın bakış açısını değerlendirir misiniz?

Halkımızın duyarlılığı günden güne artmakta, ortak mirasımız olan vakıf emanetlerimizin yaşatılması ve korunması için herkes kendisini sorumlu hissetmektedir. Vakıf eserlerinin hayat bulmasıyla birlikte şehrin tanıtılması ve turizm potansiyelinin işlerlik kazanması için de fırsatlar doğmaktadır. Yerli ve yabancı turistlerin her birinden benzer cümleleri duymaktayız: "Tokat'ın bu kadar zengin bir kültüre sahip olduğunu bilmiyorduk. Keşke daha önceden de gelseydik." Bu cümle Tokat'ımızın tanıtımı için yeterince emek verilmediğinin bir delilidir. Önümüzdeki süreçte şehrin tanıtımına yönelik önemli adımlar atmamız gerekmektedir ve bunun için hazırlıklarımız devam etmektedir. Hz. Mevlânâ'nın dediği gibi: "Tokat'a gitmek gerek!"

“

Vakıflar, ecdadımızın insanlığa en hayırlı hediyesidir. Temel yaşam felsefemize göre insana ve doğaya hizmet ettikçe hayat anlam kazanır.

”

Depreme Karşı Organik Mimari

Mimar Sinan'ın en beğendiğim tarafı dik duruş sergilemesi ve meslek ahlakına sahip olması. Bugün en çok ihtiyacımız olan da meslek ahlakı. Meslek ahlakı olsaydı, depremde bu kadar sıkıntı yaşamazdık.

Bütün zamanların en büyük mimarı olan Mimar Sinan'ın önemli bir mektep olduğunu, hâlâ bize mimarlığı öğrettiğini öğrencilerimize anlatıyorum. Onları sürekli Mimar Sinan konusunda çalışmaya, tanımaya yönlendiriyorum. Hatta bazı derslerimizi Süleymaniye'de, Mihrimah Sultan Camisi'nde yapıyoruz. Evrensel mimariye mesaj vermiş böyle bir mimarın bizim toplumumuzdan çıkmasından gurur duyuyorum. Gelecek için de umut veriyor. Geçmişte böyle bir mimar yetiştirmiş toplumun, gelecekte de her alanda yine birinci olan şahsiyetler yetiştireceğine inanıyorum. Umudumuzu kaybetmeyelim. Gerçekten de bilim ve teknoloji alanında ne kadar çok çalışırsak, çocuklarımızın dünyayı ne kadar tanırsa o kadar başarılı olacaklarına inanıyorum.

Mimar Sinan'ın hangi tarihte doğduğunu bilmiyoruz. Ama kesin ölüm yılını biliyoruz. Çünkü Mimar Sinan'ın mezar kitabesini yazan Sâi Mustafa Çelebi, ölüm tarihini düşünmüş ve 996 hicri olarak göstermiş. 996 hicri de 1588'e tekabül ediyor. Yıla uyuyor ama hangi gün, hangi ay olduğunu bilmiyoruz. Mimar Sinan'ın doğum tarihi üzerine çok yanlış bilgiler var. 1490'da doğduğu söyleniyor. 1490'da doğmuş

olsa 1588'de aşağı yukarı 100 küsur yaşında olacak ve hâlâ mimar başı görevinde. Ayrıca 1512'de devşirilmiş. Yavuz Sultan Selim tahta çıktığı zaman kendisi söylüyor. Eğer 1512'de devşirilmişse doğum tarihi 1492 ise 22 yaş eder. 22 yaşında bir çocuğu devşirseniz, ne kadar iyi yetiştirirsiniz bilmiyoruz ama devşirmenin ideal yaşları 10, 11, 12.

Büyük Sinan, mühendislik birikimi sayesinde strüktürel açıdan sağlam kubbeleri yapabilmiş. Mühendislik yapıları olan su kemerleri, köprüler, günümüze kadar gelebilmiş. 16. yüzyılda Osmanlı'nın medeniyet tarihinde büyük bir projeye imza atmış: Kırkçeşme Su Tesisleri. Mühendislik birikimiyle 55 kilometre mesafeden İstanbul'a binde bir meyille su sevk etmiş. Bunun için büyük anıtsal su kemerleri, büyük havuzlar yapmış. İstanbul'u 16. yüzyılda suya kavuşturmuş.

Mesela Tahtakale'de Rüstem Paşa Camii var. Âdeti bir çini müzesi sayılır. O bölge çok yoğun bir ticaret merkezi. Rantı yüksek bir yer. Orada cami yapmak akıl işi değil ama Rüstem Paşa, orada cami yapmasını isteyince muhtemelen direnmiştir, Sinan. İkna etmeye çalışmıştır ama muhatabı veziriazam olunca ikna etmek mümkün değil tabii.

Mimar Sinan'ın dehasını taşıyan kubbe mimarisinden detaylar. İstanbul'da, Alibey Deresi vadisi üzerinde yapılmış olan Tarihi Mağlova Kemerli (karşı sayfada)

Sinan da gerçekçi ve faydacı bir yaklaşımla camii yukarı almış, altına da han ve dükkânları tasarlamış. Bu çok güzel, akıllıca bir mimari tasarım. Mimar Sinan sihirbaz değil ama neler düşünebilmiş, anlıyorum. Bu yerde en akıllı iş, bu şekilde bir tasarım yapmak ve camii yukarı almak. Bunun gibi meyilli arazilerde mükemmel çözümler üretmiş. Mimari açıdan biz de öğrencilerimize proje yaptırırken konuşuyoruz, “arazinin meybinden yararlanın çocuklar” diye. Zorlamaya gerek yok, araziye doldurup düz yapmak akıl kârı, sağlıklı değil. Arazinin doğal uyumuna uymak, az masrafla işi halletmek... İşte buna “organik mimari” diyoruz. Sinan en mükemmel organik mimari örnekleri vermiş.

Mimar Sinan'a ne kadar yaklaşırsak o kadar şey öğrenmiş oluruz. Onun yol göstericiliği, bize örnek olacaktır. En beğendiğim tarafı da dik duruş sergilemesi ve meslek ahlakına sahip olması. Bugün en çok ihtiyacımız olan da meslek ahlakı. Meslek ahlakı olsaydı depremde bu kadar sıkıntı yaşamazdık. Günümüzdeki mimarlık imkânlarının, inşaat tekniklerinin gelişmesi sonucu daha iyi işler yapabiliriz. Mimarın görevi, dünyayı güzelleştirmektir. Dünyaya harabe bırakmak değildir. 6 Şubat'ta yaşananlardan en iyi şekilde ders almamız gerekiyor.

Mimar Sinan bitmeyen bir senfoni gibi... Dolayısıyla Sinan ve Sinan sonrası mimariyi incelersek gelenekten gelen mimarimizi geleceğe taşımak konusunda birtakım çıkış yolları bulabiliriz. Bugün kapitalist zihniyet neticesinde betonarmeye mahkûm olmuşuz. Başka bir yapı malzemesi yokmuş gibi davranıyoruz. Bu kadar üniversitemiz, kimya mühendislerimiz, laboratuvarlarımız var. Geleneksel malzemelerimizi, -taş olmasa da kerpiç, tuğla gibi- daha çağdaş, dayanıklı şekilde neden üretmeyelim? Ülkemiz deprem bölgesi, aklımızı başımıza devşirmemiz gerekiyor. Mimar Sinan da bu konuda bize önemli bir yol gösterici. Rahmetle, minnetle anmak istiyorum. “Nice Sinan'lar yetişir inşallah” diye düşünüyorum.

Bin Yıllık Vakıf Medeniyetinin Kalesi: **TOKAT**

Türk coğrafyasını asırlardır ihya eden vakıf medeniyetimizin hızlandırılmış tarihine hoş geldiniz! Ecdadın Anadolu'ya gelişinden itibaren bin yılda ilmekirmek ördüğü mimariyi sadece bin adımda gezebileceğiniz tek yer burası. Tarihî İpek Yolu üzerinde bulunan şehrin kalbinde yer alan Anadolu Beylikleri, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait camiler, medreseler, köprüler, hanlar, konaklar ve daha birçok eser ziyaretçilerini bekliyor.

MELİH USLU

Yeşilirmak Havzası'nın bereketli toprakları üzerinde binlerce yıldır birçok medeniyete kucak açan Tokat, vakıf medeniyetinin koruyucusu, şairlerin ve zanaat erbabının sığınağıdır. Karadeniz'in merkezi ile Anadolu ve Kafkaslar arasında önemli bir geçit olan şehrin geçmişi, 7 bin 400 yıl önceye uzanır. Avusturyalı tarihçi ve Doğu bilimci Paul Wittek'e göre Bizans şehri Dokeia, Müslüman Türklere göre atları yağız Togayit diyarı burasıdır.

İslam'ın Anadolu'daki yüzük taşı Tokat'ın bin yıllık vakıf kültürünün ilk halkası, 11. yüzyıla, Dânişmendilere dek uzanır. 1398'de Tokat'ı ele geçiren Osmanlılar, bölgede hemen vakıf medeniyetinin nakşetmeye girişmiştir. Yıldırım Bayezid, "Dârünnasr" adını verdiği Tokat'ın onuruna para bastırır, yeni ilavelerle tahkim ettirdiği kalede bir cami yaptırır. Sultan İkinci Murad döneminde Balaban Paşa, Fatih Sultan Mehmed Devri'nin başlarında Yahya Bey, Rum beylerbeyi sıfatıyla Tokat'ta ikamet etmiştir. 1455 tarihli Tahrir Defteri, Tokat'ı vilayet olarak niteler. O dönemde vilayet, sancak anlamına gelmektedir. Öyle ki Tokat vilayeti Sivas, Çorum ve Tokat'ı içine alan çok geniş bir idari bölgeyi kapsamaktadır. Osmanlı'nın önde gelen ipek böcekçiliği, ipekli dokuma ve dericilik merkezlerinden birisi olan Tokat'ta üretilen giysiler, Osmanlı saray mensubu valide sultanların gözdesi olmuştur. Ayrıca Tokat, 1847 yılına kadar Osmanlı kara gümrüklerinin merkezi hüviyetindedir.

Dünyaca ünlü Apollon heykellerinden bir tanesine ev sahipliği yapan müzesi, imareti, özgün sokakları ve köprüleriyle Tokat, her adımda yeni sürprizler vaat eden dev bir açık hava müzesi gibidir. Uygarıkların buluşma noktası olan şehir, sizi vakıf

kültürünün zenginlikleriyle dolu bir keşifler âlemine davet eder. Bin adımda bin vakıf eserini barındıran Sulu Sokak'ı görmek için bile Tokat'a gelinir.

Tokat, aynı zamanda ilklerin şehridir. Dânişmend Sultanı Nizamettin Yağıbasan tarafından yaptırılan Yağıbasan Medresesi, Anadolu'nun en eski medresesi olarak bilinir. Anadolu'nun ilk tıp ve astronomi bilimleri, Tokat ve Niksar'da okutulmuştur. Selçuklu döneminde Anadolu'da ilk kez bir kanalizasyon şebekesi (iki koşum at arabası geçecek büyüklükte) Tokat'ta yapılmış, bu sistem Cumhuriyet döneminde dahi kullanılmıştır. Mevlânâ henüz hayattayken Konya'dan sonra Anadolu'da açılan ilk Mevlevi dergâhı Tokat'tadır. Anadolu'nun ilk halveti dergâhı da burada kurulmuştur. Dünyanın ilk külçe bakır üretiminin ve ticaretinin Tokat'ta yapıldığı tarihi kaynaklarda yazılıdır. Osmanlı'nın ilk su şebekelerinden biri (karuz, kerhiz) Zile'de hizmete açılmış, dünyada ilk dikey su değirmenleri Niksar'da yapılmıştır. Şairlerin, âlimlerin, zanaatkârların uğrak yeri olan yöre, turizmin de temellerinin atıldığı yerdir. Dünyada tek kişilik konaklamalı otel odaları da dâhil olmak üzere butik otelcilik, ilk kez Tokat'taki Deveciler Hanı'nda uygulanmıştır.

Yazması, kebabı, asma yaprağı, bakırcıları ve ahşap oymacılığı ile ünlü Tokat'ı gezmeye gelenleri, sarp bir kaya kütesinin üzerinde yükselen heybetli kale karşılar. İlk olarak Roma döneminde inşa edilen Tokat Kalesi, çarpıcı hikâyeleri ve esrarengiz dehlizleriyle gizemini korumaktadır. Kaleyi Pervane Hamamı'na bağlayan gizli geçitteki zindanlardan birinde, Drakula diye bilinen Kazıklı Voyvoda Üçüncü Vlad

Tepeş'in hapsedildiği tespit edilmiştir. Fatih Sultan Mehmed döneminde Osmanlı'ya esir düşen Kont Drakula'nın burada iki yıl kaldığı söylenir. Arkeolog İbrahim Çetin, konuyla ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur: "Drakula'nın kalenin tam olarak neresinde kaldığını tahmin etmek zor. Ancak zindanlardan birinde kaldığı düşünülüyor. Buradaki gizli geçide giriş, tamamen sağdan sağlanıyor. Sol tarafları barınak olarak inşa edildiği için bu alanların zindan olduğunu düşünüyoruz."

Plevne kahramanı Gazi Osman Paşa'nın yanı sıra, Ahmet Yesevi'nin talebelerinden Hubyar Sultan'ın ve Şair Cahit Külebi'nin de aralarında bulunduğu pek çok ünlü isim yetiştiren Tokat, doğal güzellikleriyle de bir cazibe merkezidir. Dünyada en kuzeyde yetişen Lübnan sedir ormanları, Erbaa ve Niksar'da mevcuttur. Cahit Külebi'nin, "Bozkır türküsüyle doldu ciğerlerim. Taşları düzleyen rüzgâr gibi, doğayla yontuldu dizelerim," dizeleri, ilhamını Tokat'tan almıştır.

Yörede insana şiir yazdıran doğa, sanatçı ruhların da ustasıdır. Tokat'ın Pazar ilçesinde bulunan 3,5 milyon yıllık Ballica Mağarası, yeryüzünün en büyük mağaralarından biri olarak görülmeye değerdir. Ülkemizde soğan tipi sarkıtların görülebildiği tek mağara olan bu doğa harikası, Türkiye'deki 28 Jeolojik Miras Alanı'ndan biridir. Halen UNESCO Dünya Doğa Mirası Aday Listesi'nde yer alan mağara, yerli ve yabancı turistlerin ilgi odağıdır. Öte yanda Tokat'ın göllerinde kuşlar uçar, yörenin güzellikleri baki kalır. Fotoğraf çekmeyi, kuşların sesini dinlemeyi, doğayla iç içe vakit geçirmeyi sevenler, yolunu Erbaa'da Düden Gölü'ne, Reşadiye'de Zinav Gölü'ne düşürür.

Yağız Atların Diyarı, “Surlu Şehir” Tokat’ın GÖRKEMLİ KRONOLOJİSİ

MÖ 5400-3000
(Kalkolitik Çağ)
Yerleşim tarihinin başlaması

MÖ 8. yüzyıl
Frig egemenliği

MÖ 585 Medlerin
Tokat’ı ele geçirmesi

MÖ 4. yüzyıl Kuzey
Kapadokya Kralı’nın
Turhal’ı merkez yapması

MÖ 63 Tokat’ın
Roma idaresi altına girmesi

1074 Emîr Dânişmend’in
Tokat’ı fethi

1398 Bölgeye hâkim olan
Yıldırım Bayezid’in Tokat onuruna
para bastırması

1514 Yavuz Sultan Selim’in
Çaldıran Seferi’ne
giderken otağını Reşadiye’de kurması

1919-1922 Tokat’ın
Millî Mücadele’ye
büyük destek vermesi

1926 Tokat Müzesi’nin açılması

MÖ 1750-1200
Hitit hâkimiyeti

MÖ 613-585 Öne Kimmerlerin,
ardından İskitlerin gelişi

MÖ 550 Bölgede
Pers İmparatorluğu’nun kurulması

MÖ 47 Zile’de savaş kazanan Roma İmparatoru
Jül Sezar’ın meşhur sözü “Veni, Vidi, Vici”yi
(geldim, gördüm, yendim) dile getirmesi

7. yüzyıl İslam akınlarının
katlanarak artması

1175 Selçukluların bölgeyi
kontrol altına alması

1418 Tokat halkını üç ay boyunca çadırlarda
yaşamak zorunda bırakan deprem

1737 ve 1792
Büyük Tokat Yangınları

1920 Tokat’ın müstakil vilayet ilan edilişi

Üretime Katkı Sağlayanlara

KATIL

Siz de Vakıf Katımlı olun,
ekonomiye katkı sağlayan üreticilere
destek olanlara katılın.

0850 202 1 202 | 444 44 77 | vakifkatilim.com.tr

VAKIF KATILIM

BİN ADIMDA BİN YILLIK VAKIF ESERLERİ ROTASI

Tokat'ın tarihi ve kültürel değerlerine manevi bir derinlik kazandıran anıtsal yapılar, çarpıcı hikâyeleri eşliğinde Vakıflar Genel Müdürlüğü eliyle gözler önüne seriliyor. Bu eşsiz eserlerden turizm ve destinasyon açısından öne çıkanlardan bazıları şöyle:

CAMİLER

- Garipler Camii 4
- Meydan Camii (Hatuniye Camii) 6
- Ulu Camii 12
- Takyeciler Camii 15
- Ali Paşa Camii 20
- Behzat Camii 27
- Mahmutpaşa Camii 28

HAMAMLAR

- 10 Pervane Hamamı
- 23 Ali Paşa Hamamı

HANLAR

- 9 Voyvoda Hanı (Taşhan)
- 17 Deveciler Hanı
- 18 Yağıbasan Medresesi

KÖPRÜLER

- Hıdırlık Köprüsü (Taşköprü) 1

MEDRESELER

- 8 Gökmedrese

TÜRBELER, TEKKELER, İMARETHANELER

- Esentimur Türbesi 2
- Sümbül Baba Zaviyesi 3
- Halef Sultan Zaviyesi 5
- Horozoğlu Zaviyesi 7
- Ali Tusi Türbesi 19
- Vezir Ahmet Paşa Türbesi 21
- Burgaç Hatun Türbesi 22
- Tokat Mevlevihanesi 26

KALELER, KULELER

- 11 Tokat Kalesi
- 25 Saat Kulesi

MÜZELER, EVLER, KONAKLAR

- 13 Tokat Müzesi
- 14 Tokat Şehir Müzesi
- 16 Tokat Kültür Evi
- 24 Latifoğlu Konağı
- 29 Plevne Müzesi
- 30 Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi

YEŞİLIRMAK HAVZASI KÜLTÜR ROTASI

TOKAT

- 1- Niksar Ulu Camii
- 2- Erbaa Silahtar Ömer Paşa Camii
- 3- Turhal Kesikbaş Camii ve Türbesi
- 4- Zile Ulu Camii (Nasuh Paşa Camii)

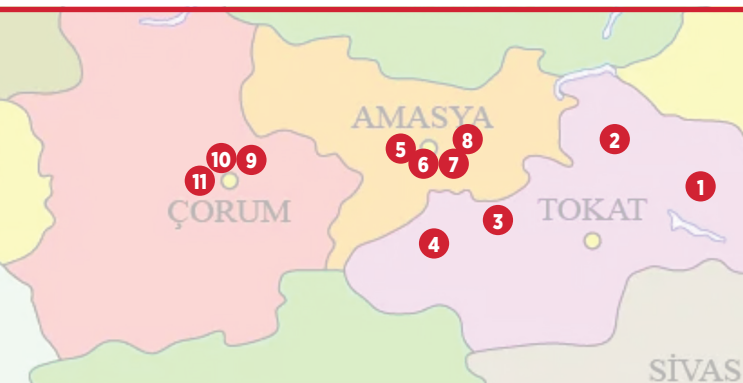
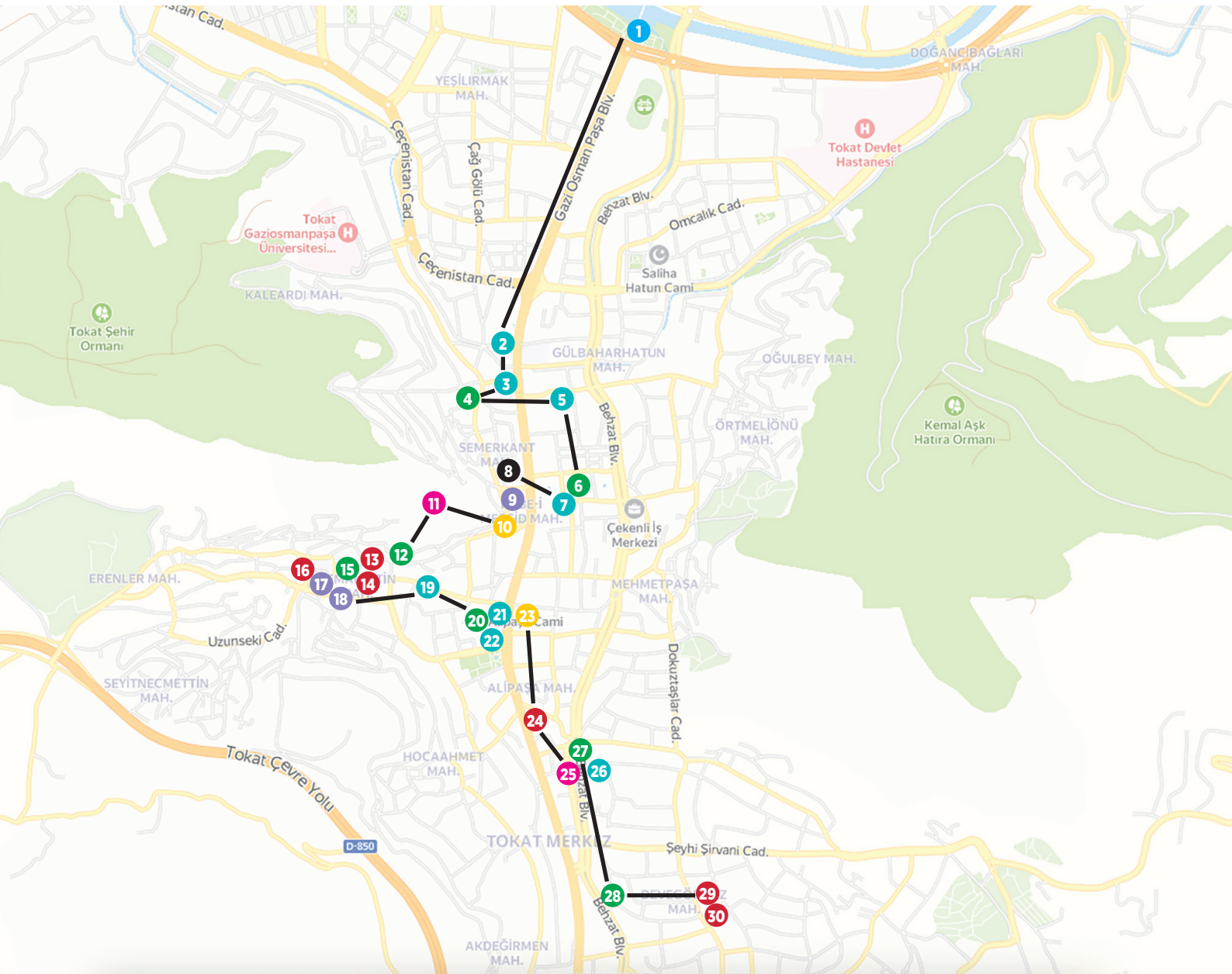
AMASYA

- 5- Sultan İkinci Bayezid Külliyesi
- 6- Burmalı Minare Camii
- 7- Sabuncuoğlu Şerefeddin Darüşşifası
- 8- Kapı Ağası Medresesi

ÇORUM

- 9- Saat Kulesi
- 10- Muradi Rabi Ulu Camii
- 11- Çorum Müzesi

Fatih Sultan Mehmed'in İbadet Ettiği NİKSAR ULU CAMİİ

Dânişmendliler döneminde yaptırılan Niksar Ulu Cami, tarihi ve mimarisiyle dikkat çekiyor. Fatih Sultan Mehmed'in Trabzon Seferi'ne giderken Ramazan ayı nedeni ile bir süre Niksar'da konakladığı ve ibadetini bu camide yaptığı biliniyor.

İstanbul'u 21 yaşında fethederek çağ açıp çağ kapatan ve Osmanlı'yı devletten imparatorluğa dönüştüren Fatih Sultan Mehmed'in hayır dualarına nail olmasıyla vakıf kültürü eserlerimiz arasında önemli bir yere sahip olan Niksar Ulu Camii, 878 yıldır cemaatini ağırlıyor. Anadolu'daki erken dönem camilerin mimari özelliklerini yansıtan mabet, kitabesiz olmasına rağmen sözlü geleneğin verilerine göre 1145 yılına tarihlendiriliyor. Melik Gazi Camii adıyla da anılan mabedin, Nizâmeddin Yağıbasan tarafından yaptırıldığı biliniyor.

Niksar Ulu Camii, Anadolu Türk mimarisinde çok destekli, ahşap çatılı eski tip cami tasarımının gelişmesi sonucunda ortaya çıkan nadide bir vakıf eseri. Bağimsız örtü unsurları ile donatılmış çok mekânlı cami tasarımının

en erken uygulamalarından birini temsil eden bu etkileyici tarihi yapı, inşa planı, mimari kuruluşu, taç kapısı ve mihrabı ile orijinal bir eser niteliği taşıyor. Kesme taştan yapılan cami, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planıyla dikkat çekerken, girişi ise kuzey cephesinde yer alıyor. Mihraba dik, beş nefli yapının orta nefi, diğerlerinden biraz daha geniş ve yüksek tercih edilmiş.

Niksar Ulu Camii'nin mihrap önü mekânı ve orta nefte kuzeyden itibaren üçüncü birimi kubbe, diğer birimleri ise çapraz tonozlarla örtülmüş. Tonozlar, kare kesitli 24 ayakla taşınan sivri kemerlere oturuyor. Duvarlar moloz taş ile örülmüş olup, köşe bağlantılarında yer yer kesme taş görülüyor. Yapının dış cephelerinde düzensiz aralıklarla payandalar bulunuyor.

Mihrap cephesinde çift sıralı, diğer cephelerde ise tek sıralı pencereler yer alıyor. Üstü ahşap çatıyla örtülü son cemaat yerine sahip olan caminin minaresi batı, taç kapısı ise kuzey cephesinde.

YUVARLAK KEMERLİ MİHRABİYELER

Günümüzde yol seviyesinden aşağıda kalan caminin bahçesine basamaklarla ulaşıyor. Mihrap önü kubbesi dışarıdan bir kasnak ve külahla algılanan yapının üzeri kiremit çatıyla kaplı. Yapının kuzey cephesinde altı ahşap sütunun taşıdığı sundurmayla örtülü son cemaat yeri bulunuyor. Son cemaat yerinde, eksenden sağa kaydırılmış olan taç kapının iki yanı, zemini yükseltilmiş sekiler şeklinde düzenlenmiş. Burada sade yuvarlak kemerli birer mihrabiye göze çarpıyor. Ayrıca sol tarafta hafif sivri kemerli bir pencere bulunuyor. Son cemaat yerinin iki yanı duvarla kapatılmış olup, sadece batı yönde sivri kemerli bir pencere mevcut.

Yapının taç kapıyla birlikte en süslemeli yerlerinden birini oluşturan mihrap, iki renkli kesme taşla inşa edilmiş olup dört bordürle çevrelenmiş. İkinci bordürün hemen üzerinde İhlas Suresi yazılı. Üçüncü bordürde, altı kollu yıldızdan gelişen kompozisyonun devam eden kolları basık dikdörtgenler meydana getirmiş. Bu motifler, aralarda basık karelerle birbirine bağlanmış. Hafif eğimli bir yüzey üzerinde yer alan ikili örgü motifli dar bordürle aynı zamanda mihraba doğru bir kademelenme oluşturulmuş. Beş sıralı mukarnaslı kavsaraya sahip olan mihrap nişinin iki köşesinde, geçme motifli sütunçeler ve üzerinde de iki katlı başlıklar dikkat çekiyor. Ayrıca sundurma düzeyinde de olsa son cemaat yerinin varlığı, bu yapıyı mimari gelişmelerin öncüsü haline getiriyor.

MİRASA VEFA

Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün arşivindeki belgelere göre yapıda 1960-1969'lu yıllar arasında, ayrıca 1993-2003 yılları arasında çeşitli tespitler ve onarımlar yapılmıştır.

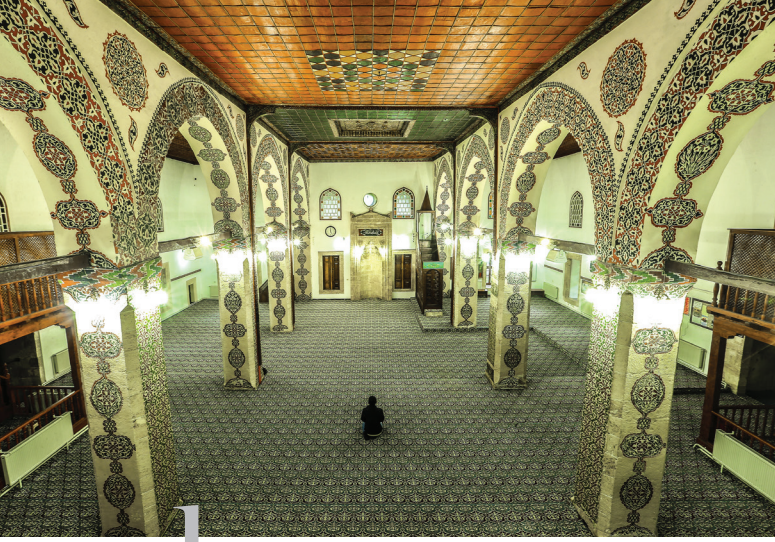
INFOGRAFİK

Tokat'ın tescilli eserleri

Cami	53
Hamam	8
Çeşme	5
Han	4
Medrese	4
Kervansaray	3

Yükseklerden Seslenen 11 İSLAM MABEDİ

1

TOKAT ULU CAMİİ

Tokat'ın eski yerleşim bölgesi Cami-i Kebir Mahallesi'nde, meyilli bir arazi üzerinde yer alan cami, 1679 yılında Sultan Dördüncü Mehmed zamanında inşa edilmiş. Bir zamanlar burada bulunan eski caminin Selçuklular döneminde yapıldığı, fakat yangın ve deprem gibi nedenlerle yıkılmasından sonra eski temeller esas alınarak yenilendiği biliniyor. Moloz ve kesme taşlarla yapılan cami dikdörtgen planlı olup, batısında küçük bir avlusu, kuzeybatı köşesinde tek şerefeli zarif minaresi ve son cemaat yerindeki revakı ile dikkati çekiyor. Tavan ise caminin en zengin bölümünü oluşturuyor. Kâgir ayak ve kemerlerin yüzeyleri, bitkisel ve geometrik motiflerle kalem işi olarak tezyin edilmiş. Mihrap sade olmasına karşılık, minberde daha itinalı bir ahşap kafes oyma işçiliği görülüyor.

2

MEYDAN (HATUNİYE) CAMİİ

Şehrin merkezinde yer alan yapı, Sultan İkinci Bayezid tarafından validesi Gülbahar Hatun adına 1485 yılında yaptırılmış. Bu sebeple Hatuniye Cami ya da Gülbahar Hatun Cami olarak da tanınıyor. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde mevcut olan külliye'nin vakfiyesi, 1492 yılına tarihleniyor. Tabhane mekânları dolayısıyla zaviyeli camiler grubuna dahil edilen yapı, plan ve hacim biçimleniş yönlerinden klasik Osmanlı mimarisinde çok karşılaşılan tek kubbeli, anıtsal cami tipinin bir varyasyonu. Caminin mukarnaslı sütunlara oturan, sivri kemerli, açıklıklı ve beş kubbeli son cemaat yerinde mermer kullanılmış. Çift renk taşlı, ihtişamlı taç kapı üstte yaşmaklı olup, altta yay kemerli açıklığa sahip. Yanları sütunçelerle yumuşatılmış olan kapının iki tarafında mukarnaslı birer niş bulunuyor.

3

ALİ PAŞA CAMİİ

Tokat Vakıflar İdaresi'nde bulunan vakfiyesinde, caminin 1572-1573 tarihli olduğu belirtiliyor. Yapı, kuzeyindeki türbe ve doğusundaki çifte hamamı ile birlikte bir külliye niteliğinde. Yontma taştan inşa edilen cami, kalın ve derin ayakların sınırladığı nişlerle genişletilmiş. Mabnet, tek kubbe ile örtülü, kare planlı esas ibadet mekânı ile kuzeydeki yedi bölmeli son cemaat yeri ve kuzeybatı köşesine bitişik minareden oluşuyor. Büyük ve gösterişli bir yapı olan mabedin son cemaat yeri, bir kubbe ile örtülmüş. Sağdaki ince uzun taş minare kürsüsü ile cami beden duvarı arasında küçük bir ara mekân göze çarpıyor. Caminin minber ve mihrabı sade olmakla beraber, iki renkli mermerden itinalı bir işçilikle işlenmiş. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2018 yılında restorasyonuna başlanan cami, 2019'da yeniden ibadete açılmış.

4

GARIPLER CAMİİ

Tokat'ın 1073 yılında Melik Dânişmend Ahmed Gazi tarafından fethinden kısa bir süre sonra inşa edilen cami, Türklerin Anadolu'da bilinen en eski İslam mabetlerinden biri. Batı duvarı boyunca Tokat Kalesi'nin bulunduğu tepenin yamacına yaslanan yapının girişi, kuzey yönünde. Çatının hemen altında kalan taş çörtenler, yapının geçmişte toprak dama sahip olduğunu gösteriyor. Minare, petek kısmındaki yeşil sırlı tuğlaları ve görünüşü bakımından Dânişmend Dönemi'ne ait üslubu yansıtıyor. Mihrap ise caminin en eski kısımlarından biri. Enli bir kitabeyle çerçevelenen mihrap yüzeyi, üstte iri mukarnaslı bir kavsara ile alttaki yarım altıgen nişi örten bir girinti halinde. Bu, Anadolu coğrafyasında taşta kazılı ilk kuşak yazısı olma özelliğini taşıyor.

5 GENÇ MEHMED PAŞA CAMİİ

Kalem işi süslemeli, ahşap direkli cami geleneğinin Tokat'taki temsilcilerinden birisi olan Genç Mehmed Paşa (Örtmeönü) Camii, 17. yüzyılda kalma bir ata yadigarı. Yapıdaki kalem işi süslemeler tavan yüzeyinde, göbeklerde, kirişlerin yan yüzeylerinde, ortadaki ayağın taşıdığı kemerin iç - yan yüzeylerinde ve tavanın çevresinde yoğunlaşıyor. Son cemaat yeri revakını örten ahşap tavanın ortasında, kare ölçülerde bir göbek göze çarpıyor.

6 SİLAHTAR ÖMER PAŞA CAMİİ

Banisi Silahtar Ömer Paşa olan 1676 inşa tarihli cami, Erbaa ilçesine bağlı Akça köyünde bulunuyor. Eski Cami diye de bilinen yapı, Anadolu ahşap camilerinin özgün bir örneği. İçerisinde bulunan şaşırtıcı zenginlikteki kalem işçiliğine karşılık, sade dış görünüşüyle dikkat çekiyor. Yapının duvarları bir sıra kesme taş, üç sıra tuğla dizisiyle örülmüş. Kısa minaresi, yapının kuzeybatı köşesinde. Çift sıra halindeki pencereden gelen ışık camiye hem ferahlık veriyor hem de zengin ve çok renkli kalem işlerini aydınlatıyor. Ağaç minber bulunan dört ağaç direğin taşıdığı ahşap tavanın ortası yüksek formda yapılmış. Burada hatıllar ve konsollar, tamamen renkli kalem işleriyle süslenmiş.

7 TAKYECİLER CAMİİ

Sulu Sokak'ta Yağlıbasan Medresesi karşısında, yer alan mabet, 15. yüzyılda inşa edilmiş, kareye yakın dikdörtgen planlı, çok kubbeli bir Osmanlı camisi. Batı ve kuzey cephedeki kapılarla girilen harim, ortadaki bağımsız dört paye ve sekiz adet duvar payesi üzerine atılmış sivri kemerlerle dokuz birime ayrılmış. Batı cephedeki girişin önüne, son cemaat yeri gibi düşünülen bir mekân eklenmiş. Az sayıdaki pencereler ise küçük tutulmuş. Güneybatı köşeye bitişik kare kaideli, silindirik gövdeli ve tek şerefeli minarenin kaideden yukarısı yenilenmiş. Kubbeleri taşıyan payeler ve kemerler kesme taştan inşa edilmiş, pencere kemer ve çerçeveleriyle kubbelerde ise tuğla kullanılmış. Harimde ortadaki serbest payeler üzerindeki kemer yüzeylerinde kalem işi süsleme izleri görülebiliyor.

8 MAHMUTPAŞA CAMİİ

17. yüzyılda inşa edilen cami, döneminin ruhunu yansıtan kalem işi süslemeleriyle ziyaretçisini hayran bırakıyor. Bu nadide bezemeler tavan, kadınlar mahfili ve minberde yoğunlaşıyor. 2005 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan restorasyonda mahfil ve minberdeki boyalar sökülmüş ve alttaki zengin kalem işleri gün yüzüne çıkarılmış. Kareye yakın dikdörtgen planlı caminin minaresi, harimin kuzeybatı köşesine yerleştirilmiş. Dikdörtgen planlı hazirede 17 mezar bulunuyor. Yapının sokağa bakan batı cephesinde moloz taş ve üç sıra tuğla hatıllı, almasıık duvar tekniği uygulanmış. Kapının üzerinde, alt sıradaki pencerelerde olduğu gibi tuğla örgülü sivri boşaltma kemeri yer alıyor.

9 ELBAŞOĞLU CAMİİ

1801 yılında Zile ilçesinin Kahya Mahallesi'nde Elbaşıoğlu Ahmet Ağa tarafından yaptırılan cami, özgün mimari kimliği ile dikkatleri çekiyor. Tokat'a özgü ahşap oymacılığı ve kalem işi sanatı bakımından zengin örnekler barındıran yapı, ahşap oyma bitkisel motifler, taşıyıcı kalın ayakların köşelerinde yer alan ve bitkisel kabartma başlıklara sahip plasterler ve yapının hemen her yerine hâkim olan kalem işi süslemelerle ayrıcalık kazanıyor. İç mekânda pencere kapakları sarı, mavi, kırmızı ve yeşil renklerle süslenmiş. Oldukça süslü olan tavan ise geometrik ve bitkisel motiflerle göz dolduruyor. Tavanın köşeleri ise çıtakari ve künde-kari tekniklerle bezeli. Tavan köşelerinde Kur'an-ı Kerim'den ayetlerin yer aldığı yazı süslemeler dikkat çekiyor.

10 ZİLE ULU CAMİİ

Cami, 1904 yılında Zile ilçe merkezinde, halkın yardımları ve dönemin Zile Kaymakamı Süleyman Necmi Bey'in çabalarıyla yapılmış. Şu anki mevcut yapının yerinde Anadolu Selçuklular zamanında inşa edilmiş bir caminin olduğu, yapının kuzey cephesine yerleştirilen kitabeden anlaşılıyor. Caminin kuzey-güney yönünde uzanan harim kısmı, dikdörtgen plan özelliği gösteriyor. Harimin kuzeyinde, dört sütun üzerine atılmış kemerlerle üç bölüme ayrılmış olan son cemaat yeri bulunuyor. Son cemaat yerinin simetrisine benzer bir kısmın ana mekânın kuzeyine eklenmesi, Türk mimarisinde kubbeli kübik mekânı genişletme çabalarından birini teşkil ediyor. Bu stile 20. yüzyıldan ilk örnek ise burada vücut buluyor.

11 TURHAL KESİKBAŞ CAMİİ

Turhal ilçe merkezinde yer alan cami, değişik zamanlarda yapılan ilavelerle bugünkü görünümünü almış. Harimin batısında yer alan mermer kapıdaki kitabeye göre cami, Şeyh Hacı Mustafa Efendi tarafından 1759 yılında inşa edilmiş. Harimin kubbeye örtülü kare planlı merkezi mekânı, yuvarlak kemerli açıklıklarla doğu ve batıya doğru genişletilmiş. Bunlardan batıdaki bölüm iki küçük kubbeye, doğudaki ise beşik tonozla örtülmüş. Harimdeki mermer mihrap ve minber, sade profillerle dekore edilmiş. Kubbe iç yüzeyi ile kemer ve pencere konturları, 19. yüzyıl özellikleri taşıyan kalem işi bezemelerle süslenmiş. Caminin güneybatısındaki türbede Şeyh Hacı Mustafa Efendi, ailesi ve Şeyh Abdullah Kesikbaş'a ait sandukalar yer alıyor.

Ata Yedigârı 12 VAKIF HAZİNESİ

1 ARASTALI BEDESTEN

Evliya Çelebi'nin "Sultan çarşısı kadar güzel bir çarşıdır," şeklinde betimlediği yapı, üç bölümden oluşuyor. 16. yüzyılın sonlarında yapıldığı tahmin edilen Arastalı Bedesten, kareye yakın dikdörtgen planlı olup dışarıya doğru dikdörtgen çıkıntılı, yuvarlak kemerli birer girişe sahip. Bedestenin iki yanında, ince uzun dikdörtgen planlı iki de arasta yer alıyor. Yapı, 2012 yılından bu yana arkeolojik ve etnografik eserlerin sergilendiği Tokat Müzesi olarak kullanılıyor. Müzede İslami dönemlere ait sikkelerin sergilendiği zengin bir koleksiyonun yanı sıra, Anadolu'nun ilk Türk beyliklerinden Dânişmendîler Dönemi'nden kalma en eski Kur'an-ı Kerim, Roma Dönemi'ne ait taş eserler ve İslami Dönem mezar taşları da görülebiliyor.

2 YAZMACILAR HANI

Tokat'ın tarihinde önemli bir yere sahip olan yapı, halkı arasında Yazmacılar Hanı, resmî belgelerde ise Gazioğlu Hanı olarak adlandırılıyor. Zaman içerisinde yazmacılık ile ilgili üretim yapan esnaf tarafından kullanıldığı için bu ismi alan yapıda, avlu ortasındaki havuz boyama yapmak için kullanılmış. Kapı üzerindeki kitabeye göre inşası 1880 yılına tarihlenen han, dikdörtgen biçimli bir yapı formu sergiliyor. Geçmişte konaklamak için kullanılan sıra odaları ise üst katlarda sıralanıyor.

3 MAHPERİ HATUN KERVANSARAYI

Geçmişten bugüne önemli ticaret yollarının kavşağında bulunan Tokat ve çevresinde, tecim amacıyla inşa edilmiş pek çok yapıya rastlamak mümkün. Bunların en önemlisi de Pazar ilçesinde yer alan Mahperi Hatun Kervansarayı. Birinci Alâeddin Keykubat'ın eşi Mahperi Hatun tarafından oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında 1238-1239 yıllarında yaptırılmış. Selçuklu kervansaraylarının en güzel örneklerinden biri olan yapı, tamamen kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilmiş. Yapı, üç sahınlı bir kapalı bölüm ve daha geniş bir avludan oluşuyor.

4 TOKAT MEVLEVİHANE

Tokat Mevlevihane'si mimari ve süsleme özellikleri bakımından devrinin diğer Mevlevihane yapıları içerisinde özel bir öneme sahiptir. Mimari açıdan ev-tekke tipolojisi içerisinde değerlendirilen Tokat Mevlevihane'si esasen çeşitli yapılardan oluşan bir külliye şeklinde tasarlanmıştır. Mevlevihane, kapladığı alan, içerisindeki yapıların ana plan özellikleri ve nadide süsleme örnekleri ile Türk konut mimarisinin çarpıcı bir görünümünü sunarken, görkemli plastik etkisi bakımından da Mevlevîliğin mistik atmosferini dünden bugüne taşıyan uhrevi bir dünyanın kapılarını aralamaktadır. Farklı zamanlarda farklı amaçlarla kullanılan yapıya Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2005 yılında başlatılan restorasyon programı 2006 yılında tamamlanmış ve müzenin açılışı gerçekleştirilmiştir. Daha sonra tekrar 2017 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restorasyonuna başlanan müze 2022 yılı şubat ayında, "Tokat Mevlevihane Vakıf Müzesi" olarak hizmete açılmıştır.

5**TAŞHAN**

Taşhan ya da Voyvoda Han olarak adlandırılan yapı, 1631 yılında Tokat Kalesi'nin doğu eteğindeki tarihi kent meydanında yer alıyor. Dikdörtgen planlı ve açık avlulu, iki katlı yapı, kâgir sistemde kesme taş ve tuğla kullanılarak inşa edilmiş. Taşhan'da sokağa açılan 26 dükkân, yapının kuzey ve doğu cephesi boyunca sıralanıyor. Yapının giriş geçidinin kuzey ve güney yönünde üst kata çıkan merdivenler bulunuyor. Giriş mekânından sonra, ortasında havuz olan ve doğu cephesi dışında üç kenarını revaklar saran iç avluya ulaşıyor. Yapı, avlu revaklarının ardında ve doğu cephesinde olmak üzere kare planlı 40 oda ve kuzeybatı köşesinde kalan ıslak zemin bir mekândan oluşuyor.

6 GÖKMEDRESE

13. yüzyılda Anadolu Selçuklu Devleti'nin etkili devlet adamı Vezir Muînüddin Süleyman Pervane'nin emriyle tıp medresesi, cami, zaviye ve darüşşifadan oluşan bir külliye şeklinde inşa edilmiş. Açık avlulu, iki eyvanlı medrese grubuna giren yapının abidevi girişi, pek bozulmadan günümüze kadar gelmiş. Süslemeleri içinde bazı arabesk motifler de görülen Gökmedrese, gerek mimarisi gerekse tezyinatı ile Anadolu Selçuklu sanatının en ilgi çekici örneklerinden birini teşkil ediyor. Medresenin geneline hâkim olan çinilerin, türbe ile bazı lahitlerin üzerinde de bulunduğu görülüyor. Yapının bir sağlık kuruluşu olarak inşa edilmesinden dolayı tıp eğitiminin yanında, klinik hizmetler de düşünülerek kompleks bir plan kuruluşu tasarlanmış.

7 NIKSAR MELİK GAZİ TÜRBESİ

Kareye yakın formdaki dikdörtgen planlı türbe, Niksar'ın doğusundaki Ünye çıkışında, Melik Gazi Mezarlığı'nın içinde bulunuyor. Tuğla, moloz taş ve kesme taştan inşa edilen türbenin girişi, kuzey cephenin ortasında yer alıyor. Yapının kuzey cephesinin ortasında giriş, yanlarda birer tane pencere bulunuyor. Kapıyla aynı seviyedeki pencereler dikdörtgen olup sövelerin her bir kenarı, tek parça mermerden yapılmış. Pencerelerin üzerinde ise sivri kemerli bir alınlık göze çarpıyor. Baklava dilimi şeklindeki Türk üçgenli kubbeye geçiş sisteminin hemen altındaki geniş ayet kuşağı doğu, batı ve kuzey duvarlarını dolanıyor. Harflerin ucu palmetlerle bitmekte olup, aralarına da çeşitli çiçek motifleri yerleştirilmiş.

8**TOKAT YAĞIBASAN MEDRESESİ**

12. yüzyılda, Dânişmend Beyliği Dönemi'nde Emir Nizameddin Yağıbasan tarafından yaptırılan Tokat Yağıbasan Medresesi, Anadolu'daki en eski Türk-İslam medresesi olarak biliniyor. Tarihi yapı tonozlu odaları, ibadet alanı ve dersane işlevindeki eyvanlarıyla kapalı avlulu Anadolu medreselerinin ilk örneklerinden biri olma özelliği taşıyor. Tarihte gök bilimi ve tıp eğitimi verilen bir üniversite hüviyeti taşıyan yapı, günümüzde Türk, İslam ve Bilim Müzesi olarak hizmet veriyor. Tarihî Sulu Sokak'ta bulunan medrese, kare planlı ve iki eyvanlı olup avlusunun üzeri tromplarla geçisi sağlanan, ortasında genişçe bir açıklık bulunan kubbe ile örtülü. Eyvanlar arasında dikdörtgen planlı, tonozlu mekânlar yer alıyor.

9

SULTAN HAMAMI

Tokat şehir merkezinde Su İçmez Mahallesi'nde yer alan hamam, çifte hamamlar grubuna girmekte olup kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir alan üzerine kurulmuş. İnşası 13. yüzyıl başlarına tarihlenen hamamın Anadolu Selçuklu döneminin karakteristik özelliklerini sergiliyor. Yapının erkekler bölümü dört eyvanlı ve köşe hücreli plan tipinde; kadınlar bölümü ise üç eyvanlı, köşe hücreli plan tipinde inşa edilmiş. Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün yapıyı kamulaştırması ile 2018 yılında başlayan restorasyon çalışması, 2020 yılında tamamlanmış.

10

DEVECİLER HANI

Tokat Kalesi'nin güneyinde, Sulu Sokak'ta yer alan yapının inşaa tarihi 15. yüzyıla uzanıyor. Osmanlı dönemi yapısı olduğu bilinen, dikdörtgen plan şemalı, iki kattan oluşan hanın yapımında ana malzeme olarak yığma taş kullanılmış. Hana kuzey cepheden kare planlı ve sivri kemerli; tavanı kubbeli ve kubbesinde pandantifleri olan bir mekândan giriliyor. Buradan da basık kemerli ve tonoz örtülü ikinci bir geçiş ile ortasında havuz bulunan avluya geçiliyor. Örtüsü olmayan avlunun her iki katı, revaklarla çevrelenmiş. Zemin katta, revakların ardında, dört tarafta sıralanmış bir eyvan ile dört tanesi köşe odası olmak üzere 27 kare planlı oda da bulunuyor.

YAĞIBASAN NEDİR?

Yağibasan'ın kelime anlamı, "düşmana baskın yapan" demektir. Yağı sözcüğü, eski Türkçede "hasım, düşman" manasına gelir. İşte bu lakabı taşıyan Melik Nizameddin, Dânişmend Gazi'nin torunu Emir Gazi'nin oğludur.

NİKSAR YAĞIBASAN MEDRESESİ

Niksar Kalesi'nin içinde bulunan yapı, Emir Nizameddin Yağibasan tarafından 1157-1158 tarihlerinde, Anadolu'nun ilk kapalı avlulu medrese planına göre yapılmış. Medresenin planı, Tokat merkezindeki adaşı olan yapıyla büyük bir benzerlik sergiliyor. Selçuklu, İlhanlı, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde uygulanan tek kubbeli medrese, darüşşifa, tekke ve zaviyenin bu plan tipinden esinlendiği düşünülüyor. Dört köşe mekânın kuzey ve doğusunda birer eyvan ve çevresinde hücre biçiminde odalar yer alıyor. 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarına kadar "hekim mektebi" olarak faaliyet gösteren yapının kapalı avlulu, çift eyvanlı ve tromplu kubbesinin üst bölümünden gökyüzü ve yıldızlar izlenebiliyor.

YAĞIBASAN TÜRBESİ

12. yüzyılda yapıldığı sanılan türbe, Niksar Kalesi'nin içerisinde bulunuyor. Eski kaynaklarda yer alan bilgilerde, türbenin sekizgen planlı moloz taş duvarlar üzerine kesme taş kaplı olduğu belirtiliyor. Yine bu kaynaklarda türbenin üzerinin kubbe ile örtülü olduğu ve her cephesinde yuvarlak kemerli birer pencere bulunduğu ifade ediliyor.

Kayaların Ortasında ZAMANI AŞAN ESERLER

1 ÇELEBİ SULTAN MEDRESESİ (SAATLİ MEDRESE)

Çelebi Sultan Mehmed tarafından 817-820 (1414-1417) yılları arasında yaptırılmıştır. Yapı erken dönem Osmanlı medreseleri içinde âbidevi görünümü, Osmanlı öncesi Türk mimarisine bağlanan tasarımı ve Memlük mimarisinden etkiler taşıyan ayrıntılarıyla dikkati çeker. Türk-İslâm mimarisinin en eski medrese tasarımlarından olan açık avlulu ve dört eyvanlı tasarımı Osmanlı devrinde belirli bir ölçüde yaşatan bu medresenin yöre halkı arasında Merzifon Sultâniyesi olarak anıldığı bilinmektedir. Yatayda ve düşeyde yapı kitlesinden taşırılarak âbidevi bir görünüm kazandırılmış olan giriş eyvanı, Memlük zevkini çağrıştıracak şekilde koyu kırmızı ve açık sarı renkte taşlarla işlenmiş bir sivri kemerle dışa, aynı örgü malzemesine sahip basık ve geçmeli bir kemerle avluya açılmaktadır. Eyvanın üzerinde yükselen ve silindirik biçimindeki tuğla gövdesiyle minareyi andıran saat kulesi 1282'de (1865) Amasya mutasarrıfı Ziyâ Paşa tarafından inşa ettirilmiştir. 1844'ten itibaren müderrisliğin veraset yoluyla intikal etmeye başlaması üzerine medresenin ilmî hayatı sona ermiş, bir müddet silâh deposu olarak kullanılan yapı, Cumhuriyet devrinde Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2005 yılları arasında onarım geçirmiştir.

2 GÖK MEDRESE CAMİİ

Cami, türbe ve medrese fonksiyonlu özgün bir Selçuklu eseri olan Gök Medrese, ismini firuze renkli çinilerinden ve tarihî medresesinden alıyor. Eserin banisinin Sultan İkinci Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında Amasya valisi olan Seyfeddin Torumtay olduğu, günümüze ulaşan Torumtay Vakfiyesi'nden anlaşılıyor. 1266-1267 yıllarında inşa edilen eserin kuzeydoğu cephesinde bir türbe bulunuyor. Caminin harim kısmı, sekiz adet ayak tarafından taşınan sivri kemerlerle üç sahına ayrılmış. Sahınların üzeri 12 kubbe ve değişik formlardaki üç tonozla örtülmüş. Cami hariminin kuzeyinde, taç kapının iki yanında birer adet sivri kemerli eyvan dikkat çekiyor. Eyvan kemerinin aynası, firuze ve mor renkli çinilerle bezenmiş. Kemer karni ise çini ve sırsız tuğlalarla yapılmış, baklava dilimi motifleriyle göz dolduruyor.

3

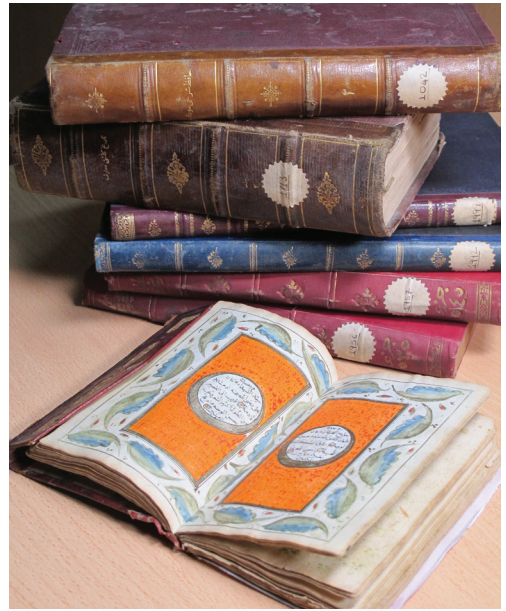
İKİNCİ BAYEZİD KÜLLİYESİ

Sultan İkinci Bayezid tarafından 15. yüzyıl sonlarında yaptırılan külliye, Yeşilirmak'ın kenarında arziydam ediyor. Geniş bir sahayı kaplayan yapı grubunun sağında medrese, solunda ise aşhane-imaret ve tabhane bulunuyor. Beyazıt Cami ise dış avlunun ortasında yer alıyor. Etrafı evvelce taş bir duvarla sınırlanmış olan bu avlunun içinde külliye'nin diğer yapıları görülebiliyor. Ağaçların gölgelediği geniş avluya, iki şadırvandan başka bir de muvakkithane binası yerleştirilmiş. Sultan İkinci Bayezid'in diğer camilerinde olduğu gibi taç kapı muhteşem bir görünüm sunuyor. Üç çerçeve içindeki kapı nişi ise mukarnaslı tepeliği ile dikkat çekiyor. Caminin harem kısmı, birbirini takip eden, geçişleri tromplarla sağlanmış kubbeli iki mekân ile yanlardaki üçer kubbeli kanatlardan meydana geliyor. İlk kubbe, diğerinden daha küçük olup 13 metre kadar çapa sahip. Kible bölümünü ise yaklaşık 15 metre çapında ikinci bir kubbe örtüyor. Ana mekânlar, yanlardaki kubbeli küçük bölümlerden sivri kemerli açıklıklarla ayrılmış. Kemerler kalın payelere oturuyor ve yan bölümlere iki taraftan birer kapı ile girilebiliyor.

INFOGRAFİK

Amasya'nın tescilli eserleri

Cami	47
Hamam	11
Çeşme	6
Han	1
Medrese	6
Kervansaray	1

4

YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ

Tarihî dokusuyla anıt bir eser olan Sultan İkinci Bayezid Külliyesi bünyesindeki Amasya Yazma Eserler Kütüphanesi, paha biçilmez nitelikte eserler barındırıyor. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olan kütüphane binasının restorasyonu, Türkiye Yazma Eserler Kurumu'nun finansmanı ve Amasya İl Özel İdaresi'nin katkılarıyla tamamlandı. 2023 yılı yazında, Amasya Valisi Mustafa Masatlı, Amasya Belediye Başkanı Dr. Bayram Çelik, Amasya Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Süleyman Elmacı, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yazma ve Nadir Eserler Daire Başkanı Hüseyin Kutan ve il protokolünün katıldığı törenle hizmete açılan kütüphanede, 2 bin 503 yazma eser ile 19 bin 145 matbu eser bulunuyor.

MERZİFON KARA MUSTAFA PAŞA CAMİİ

Kara Mustafa Paşa tarafından 1666 yılında yaptırılan dikdörtgen planlı caminin dış duvarları tümüyle düzgün kesme taştan örülmüş. Mabedin sivri kemerlerle bağlı dört sütunun oluşturduğu üç gözlü, tavanı ahşap kaplı bir son cemaat yeri bulunuyor. İç kısmı 19. yüzyıl özelliği gösteren kalem işleri ile süslü olan kubbenin sekizgen kasnağının köşe boşlukları, yine sekizgen ağırlık kuleleri ile desteklenmiş; bu sayede yapıya estetik açıdan bir bütünlük sağlanmış. Caminin en dikkat çekici yanlarından biri de avludaki şadırvanı. 19. yüzyılda yapıldığı sanılan şadırvanın sivri bakır külahını sekiz ahşap sütun taşıyor. Şadırvanın asıl özelliği ise tavanındaki kalem işi süslemelerden kaynaklanıyor. Zileli Emin'in bu süslemeleri 1875 yılında yaptığı, süslemeler arasına düştüğü tarih ve isimden anlaşılıyor.

ABİDE HATUN CAMİİ

Merzifon'a bağlı Narince köyünün girişinde yer alan cami, gerek istinat duvarlarındaki kademeleşme, gerekse yerleştiği tepe nedeniyle heybetli bir görünüme sahip. 1676 yılında inşa edilen cami, dikdörtgen planlı ana sahnın ile kuzeyde buna eklenmiş olan son cemaat yerinden oluşuyor. Tuğla almasıklı taş duvarlar üzerinde bulunan ahşap tavan, üzerindeki klasik dönem kalem işi süslemeleriyle caminin en orijinal kısmını sergiliyor. Avluya caminin kuzeydoğu köşesindeki beşik tonoz girintili, basık kemerli kapıdan giriliyor. Minarede kullanılan tuğla malzeme ile duvar aralarında, minare kürsü ve kaidesinde görülen sarımtırak düzgün kesme taş, yapıya mimari bir uyum kazandırıyor.

7 SABUNCUOĞLU ŞEREFEDDİN DARÜŞŞIFASI

Anadolu'nun müzikle tedavi yapılan ilk akıl hastanesi olan darüşşifa, Amasya'da İlhanlı Dönemi'nden günümüze ulaşan tek eser. Özellikle yapının ön cephesi, sanat tarihi bakımından çok değerli kabul ediliyor. Sadece Amasya Bimarhanesi'ne mahsus bir özellik olarak kapının kilit taşında, diz çökmüş vaziyette insan kabartması mevcut. 1308 yılında yaptırılan ve tarih boyunca pek çok ilim adamı yetiştiren Amasya Darüşşifası, 18. yüzyıla kadar hastane olarak kullanılmış. Günümüzde Sabuncuoğlu Tıp ve Cerrahi Tarihi Müzesi adıyla hizmet veren yapıda, Fatih Sultan Mehmed Dönemi'nin önde gelen hekimlerinden Sabuncuoğlu Şerefeddin'in yazdığı ilk Türkçe cerrahi eser olan "Cerrahiyyetü-l Haniye"deki çizimlerden yola çıkılarak yaptırılan, 10 ayrı branştaki tıp ve cerrahi aletleri sergileniyor. Müzede, tedavi yöntemlerinin gösterildiği Sabuncuoğlu Salonu, cerrahi operasyon ve tedavilerin yapıldığı Sabuncuoğlu Kliniği; müzik terapisinde kullanılan enstrümanlar ile tedavide uygulanan Türk musikisi makamları hakkında bilgi edinebileceğiniz Müzik Tedavi Salonu ziyaret edilebiliyor.

8 ÇİLEHANE CAMİ

Amasya Beylerbeyi Yakup Paşa tarafından 1412 ile 1413 yıllarında inşa ettirilen yapı, cami, tekke, çilehane hücreleri ve türbeden oluşan bir külliye formu sergiliyor. Ana ibadet mekânının kubbesine tromplar ile geçiş yapılmış. Kuzeyde orta avlu ve iki yanında birer tabhane hücrelerinden oluşan tekke bölümü yer alıyor. Cami ve tekkeye batı cephesinin ortasında kesme taş kullanılarak sivri kemerli şekilde inşa edilmiş bir taç kapıdan girilebiliyor. Yapının beden duvarlarında ise Amasya yapılarında sıkça görülen kırmızı derz kullanılmış. İç mekânı üst katta tuğla kemerli alçı şebekeli, alt katta mermer söveli dikdörtgen pencereler aydınlatıyor. Beş kenarlı niş halinde mukarnaslarla süslü mihrap ise güney cephede konumlanıyor.

9 GÜMÜŞ (MADEN) YENİ CAMİ

Gümüşhacıköy ilçesi Gümüş kasabasının Maden Mahallesi'nde bulunan caminin orijinal hali, 19. yüzyılın ortalarında burada inşa edilmiş bir kilise. Yapı, 1928 yılında Batı Trakya'dan buraya göç eden Müslüman Türkler tarafından orijinal formu korunarak camiye çevrilmiş. Yörede "kilise-cami" diye de anılan caminin cephe duvarlarının köşeleri silme taş, beden duvarları ise klasik taş örgülü. Yapının iç mekânı, batıdan doğuya uzanan ve üstleri tonozla örtülü üç sahından meydana geliyor. Minber, vaaz kürsüsü ve mahfil bölümlerinde kullanılan ahşap işlerinin yanı sıra; kiliseden kalma işleme ve süslemeler, iç mekânın en dikkat çeken yanlarını oluşturuyor. Caminin tavanında, önceleri üzerleri badanayla kapatılmış olan, ancak sonraki restorasyonlarda bu tabakanın temizlenmesiyle ortaya çıkartılan Hz. İsa ve dört havarisi Matta, Markos, Yuka ve Yuhanna'ya ait figürler bulunuyor.

Geçmişten Geleceğe KÖPRÜ KURAN ESERLER

Fotoğraf: OSMAN KESER (İl Müdür Yardımcısı)

1 MURADI RABİ ULU CAMİİ

Caminin Selçuklu Sultanı Üçüncü Alâeddin Keykubat zamanında, onun azatlı kölesi Hayrettin tarafından yaptırıldığı düşünülüyor. Bugünkü halini geçirdiği büyük onarımlar sonucu alan mabet, Sultan İkinci Bayezid zamanında, 1446 tarihinde meydana gelen büyük bir depremde harap olmuş. Camiyi onaran Mimar Sinan, yaptığı tamiratı “Teskiret-i Enbiye” isimli kitabında da kayda geçirmiş. Sultan Dördüncü Murad, Erivan Seferi’ne giderken Çorum - Boğacık köyünde konaklamış ve camiyi tamir ettirerek etrafına medreseler ve akaratlar (maddi kazanç getiren taşınmazlar) yaptırmış. Caminin son cemaat yeri ve üst katı, İkinci Meşrutiyet’in ilanından sonra yapılmış ve doğu tarafa bir minare ilave edilmiş. Ulu Camii’nin abanoz ağacından oyulmuş minberi ise kitabelerine göre 1306 tarihinde Davutoğlu Ahmed’in emri ile Abdullah oğlu Davut ve Ebubekir oğlu Muhammed isimli sanatçılar tarafından yapılmış. Bazı onarımlar görmüş olan minberin orijinal halini büyük ölçüde koruduğunu da bilmekte yarar var.

2 OSMANCIK KOYUNBABA TÜRBE VE CAMİ

Adının büyüklüğü ve etrafında dolaştırılan efsanelere göre Koyunbaba Bektaşiliğin önemli bir temsilcisidir. Adına şehrin biraz dışında Tosya yolu başlangıcında Sultan II. Bayezid tarafından bir tekke inşa ettirilmiştir. İçinde Koyunbaba sandukasının yer aldığı türbe, sekizgen biçimli olup sivri kulelidir. Önünde iki bölümlü revaklı giriş bölümü bulunur. Bu bölüm namaz ve dinlenme yeridir. Türbenin içinde kutsal geyik boynuzlarına rastlanır. Halkın türbeye olan ilgisi nedeniyle yakın zamanda bazı onarımlar ve ilaveler yapılmıştır. Çevrede antik dönem taşları göze çarpar. Horasan erenlerinden olduğu kabul edilen Koyun Baba XV. yüzyılda Anadolu’ya gelmiş, pek çok yer dolaşmış, sonunda Osmancık’a yerleşmiştir.

INFOGRAFİK

Çorum’un tescilli eserleri

Cami	37
Hamam	3
Çeşme	1
Han	2
Medrese	1
Kervansaray	1

3

İSKİLİP ŞEYH YAVSİ CAMİ VE TÜRBESİ

Osmanlı şeyhülislamı Ebüssuud Efendi'nin (ö.1574), memleketi İskilip'te babası Şeyh Yavsi adına yaptırdığı cami, İskilip'in en eski yapısıdır. Cami, 1569 tarihli Ebüssuud Efendiye ait vakfiyeye göre köprü, bedesten, mektep ve handan oluşan külliye'nin ayakta kalan tek yapısıdır. Yapı, plan düzleminde kuzeyde eşit büyüklüklerde kubbeli iki kare mekân ile güneyde bunlara orta aks üzerinde birleşen daha küçük kubbeli bir mekân ve son cemaat yerinden oluşan ters T biçimli bir yapıdır. Şeyh Yavsi'nin olduğu mezarın üzeri yeşil boyalı, ahşap, delikli mahfaza içerisinde yeşil bir örtü altındadır ve baş tarafında ise yeşil bir sarık bulunur. Caminin etrafında Şeyh Muhyiddin Yavsi'nin aile üyelerinin mezarları da bulunmaktadır. Şeyh Muhyiddin Yavsi türbesi şehir halkı nazarında önemli bir yere sahiptir. Geçmişten beri adet olduğu üzere her perşembe öğle namazı öncesi veya sonrası bayanlar burada toplanır ve Kur'an okur, akabinde de türbeyi açılarak ziyarette bulunulur.

4

OSMANCIK İMARET CAMİ

"İmaret Cami" adıyla da bilinir. Banisi "Koca" ya da "Hızırzâde" lakaplarıyla ünlenen Mehmed Paşa'dır. Bursa ve Osmancık'a çeşitli hayır eserleri yaptıran Mehmed Paşa, 1439 tarihli vakfiyesine göre Osmancık'daki eserleri için çok sayıda taşınır ve taşınmaz mallarını vakfetmiş; 1440'da ölünce de camisinin hazinesine gömülmüştür. İçi sıvanan caminin cepheleri taş ve tuğlanın bir arada kullanılmasıyla alması tekniğinde inşa edilmiştir. Minaresi sonradan yenilenmiştir. Son cemaat yeri bulunmayan eserin en dikkati çeken yeri ahşap ve taş bezemeleriyle taç kapısıdır. Caminin güneyinin ise bir zamanlar hazire olarak kullanıldığı, geriye kalan birkaç mezar taşından anlaşılmaktadır.

5

HIDIRLIK CAMİİ

Şehir merkezinin batısında, Hıdırlık Tepesi'ndeki mabet, Hz. Muhammed'in (S.A.V) yakın arkadaşlarından Suheybi Rumi'ye saygı nişanesi olarak Hıdıroğlu Hayrettin tarafından 1889-1890 yıllarında yaptırılmış. Kibleye dikey olarak uzanan dikdörtgen planlı yapı, etrafında yer alan mezar ve türbelerle bir hazire özelliği taşıyor. Camide yapı malzemesi olarak sarı kesme taş, moloz taş ve tuğla kullanılmış. Dikdörtgen planlı harim, kuzeydeki mahfile kadar büyük bir kubbe ile örtülmüş. Harimin kuzeydoğu köşesinde yer alan minarenin şerefesi kesme taştan yapılmış.

HIDIRLIK KÜLTÜRÜ

İslam toplumlarında, kaynağını Hızır-İlyas kültüründen alan halk inançları manzumesinin bir ürünü. Hızır İlyas kültü, Kur'an-ı Kerim'de geçen Hz. Musa ve Hızır kıssasına dayanıyor.

“Dünden Bugüne, Bugünden de Geleceğe”

“Temel ilkesi sosyal yardımlaşma, toplumsal uzlaşma, sevgi, birlik, beraberlik, hoşgörü ve kardeşlik olan vakıfların amaçları doğrultusunda önemli reformlar yaparak ilkleri gerçekleştirdim” diyen Vakıflar (Eski) Genel Müdürü Yusuf Beyazıt’a sosyal yardımlaşma noktasında vakıf olarak hangi projeleri hayata geçirdiklerini sorduk.

Devlette uzun yıllardır görev aldınız. Vakıf Medeniyetimizin yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının öncüsü olan Vakıflar Genel Müdürlüğü’nde, 2003 yılında Genel Müdürlük yaptınız. Yusuf Beyazıt’ı kısaca bize tanıtır mısınız?

1960 yılında Tokat’ta doğdum. Ankara Hukuk Fakültesi ve Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültelerinden mezun olduktan sonra TODAİE de Kamu Yöneticiliği bölümünde yüksek lisansını yaptım. Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan’ın İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı döneminde Emlak İstimlak Dairesi Başkanlığı ve İSKİ Baş Hukuk Müşavirliği görevlerinde bulundum. Eğitim-Bir-Sen’in kurucuları arasında yer aldım. Çeşitli dergi ve gazetelerde

eğitim ve emek konularında makaleleri yayımlanarak, Marmara Üniversitesinde mevzuat dersleri verdim. 2003 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü görevine getirilerek uzun yıllardır yapılamayan önemli reformları ve ilkleri çok kısa bir sürede yaparak, “Dünden bugüne, bugünden de geleceğe” vizyonunu kendime amaç edinerek temel ilkesi sosyal yardımlaşma, toplumsal uzlaşma, sevgi, birlik, beraberlik, hoşgörü ve kardeşlik olan vakıfların amaçları doğrultusunda önemli reformlar yaparak ilkleri gerçekleştirdim.

1 Kasım 2015 seçimlerinde 26. Dönem Tokat Milletvekili, 24 Haziran 2018 seçimlerinde 27. Dönem Tokat Milletvekili ve 14 Mayıs 2023 seçimlerinde 28. Dönem Tokat Milletvekili seçildim. Milletvekillikleri

dönemimde Milli Savunma Komisyonu Başkanlığı, İran, Danimarka ve Kırgızistan Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanlığı, AK Parti Grup Disiplin Kurulu Başkanlığı yaptım ve halen Anayasa Komisyonu Başkanı olarak TBMM’de görevimi sürdürmekteyim.

Yusuf Beyazıt Eğitim ve Kültür Vakfı’nın (YUBEV) kurulmasına nasıl karar verdiniz? Vakfınızın amacı ve yardımlaşmaya verdiği desteklerden bahseder misiniz?

Aslında vakıf kurma amacım bir plana dayalı değildi. Benim gençlik yıllarımdan süre gelen bir hayalimdi. Benim bu vakfı kurmaktaki amaçlarım bir bir yerine getirilmeye başlanmış, Yusuf Beyazıt Eğitim ve Kültür Vakfı aracılığıyla başarılı ihtiyaç sahibi öğrencilerimize,

“
Vakıf paylaşma
erdemidir.
Atalarımızın
meydana
getirdikleri
kültür medeniyeti
en güzel, en
üstün insani
medeniyetlerden
biridir.
”

öksüz, yetim ve muhtaçlarımıza verdiğimiz maddi ve manevi desteklerimizin yanı sıra milli kültürümüz konusunda araştırma yapmak, öğrencilerimizin bilgi birikimini artırmak ve eğitimlerine destek vermek amacıyla vakıf bünyesinde faaliyete geçirdiğimiz kütüphane ile tarih ve kültürümüzü yansıtan değerlerimizi sergilediğimiz tarım aletleri müzesi, teknoloji müzesi vb. eserler ile Danişmend, Selçuklu ve Osmanlı dönemi eserlerine ev sahipliği yapan sadece Tokat değil ülkemiz genelinde insanlarımızın faydalanması sağlanmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü yaptığım süre boyunca; ülkemiz genelinde 4500 tarihi eseri restore ettirerek ülkemize kazandırdık.

Vakıf medeniyeti sadece eserlerden ibaret değildir. Vakıf demek yardımlaşmak demektir. Türk İslam kültürünün temel taşları arasında sayılan sosyal yardımlaşma noktasında vakıf olarak hangi projeleri hayata geçiriyorsunuz?

2003 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü olarak atandığım ilk yıllar itibariyle ülkemiz genelinde olduğu gibi Tokat'ta da toprak altın da kalmış ya da çürümeye terk edilmiş bu kıymetli emanetleri gün yüzüne çıkarmak ve restorasyonlarını yapmakla başladım göreve. Tokat Merkezde bulunan Mevlevihane, Halef Sultan Zaviyesi,

Deveciler hanı, Mahperi Hatun Kervansarayı, merkezimizde bulunan Taşhan başta olmak üzere 74 Camii ve Türbe Restorasyonu ile birlikte yüzlerce ecdadımızın emaneti restore edilerek gün yüzüne çıkarılmış ve milletimizin ziyaret ve ekonomik katkısı sağlanmıştır.

Yazmacılar Hanı Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından satın alınarak ve restorasyonu yapılarak otel olarak Tokat turizmine kazandırılmış olup Tokat'ımızın en gözde yerlerinden bir yer olmuştur. Vakıflar Genel Müdürlüğü yaptığım dönemde Genel Müdürlüğümüz tarafından satın alınarak Tarihi İpek Yolu üzerinde, döneminde tek kişilik konaklamanın yapıldığı yaklaşık 650 yıllık tarihi ile toprak altında bulunan Deveciler Hanı'nı gün yüzüne çıkardık. Tokat Yağlıbasan Medresesi, günümüzde Türk İslam Bilim tarihi müzesi olarak ziyaretçilere kapılarını açmaktadır.

Bir Tokat'lı olarak vakıf geleneği olan yardımlaşmanın bölgemizdeki yansımalarını alabilir miyiz? Geçmiş ile günümüzü kıyasladığımızda yardımlaşma kültürü yaşıyor mu?

Vakıfların hizmet alanı, hangi dilden, hangi dinden ve hangi renkten olursa olsun bütün insanlığı kuşatmıştır. Hatta, insanları kuşatmakla kalmamış, doğadaki tüm canlıları sahiplenerek,

onların yaşam haklarını da vakfın hizmet alanı içerisine almıştır. Tokat'ta da yardımlaşma kültürü yaşatılmış ve yaşatılmaya da devam etmektedir.

Vakıf eserleri denildiğinde ilk aklınıza gelen eserler ve sizde yarattığı duyguyu bizimle paylaşmısınız?

Vakıf eser deyince aklıma çok fazla örnek ancak, ilk aklıma gelenlerden bir tanesi Ayasofya'nın tekrar Camii olarak ibadete açılması, diğeri de İstanbul'da iki vakıf üniversitesi kurmuş olmanın sevinci idi. 2010 yılı Mayıs ayında, Vakıflar Genel Müdürlüğü dönemimde Ayasofya'nın orijinal tapusunu bularak, Ayasofya'nın mal varlığının "Ebulfetih Sultan Mehmet" adına kayıtlı olduğunu ortaya çıkarmaktan ne kadar gurur ve mutluluk duyduğumu anlatsam azdır.

"Vakıf" kelimesi sizin için neyi ifade ediyor? Sizce vakıf bilinci topluma nasıl aşılanabilir?

Vakıf paylaşma erdemidir. Bizi millet olarak diri tutan ve var eden yüksek bir şuurun eseridir. Atalarımızın meydana getirdikleri kültür medeniyeti en güzel, en üstün insani medeniyetlerden biridir. Bu medeniyet ve onun getirdiği geleneksel vakıf kültürüne sıkı sıkıya bağlı kalmalıyız ki vakıf anlayışı geleneğini sürdürebilelim.

Fukaranın Aşına, Mağdurun Gözyaşına DERMAN OLAN OSMANLI YARDIMLARI

Köklü bir vakıf geleneğinden yola çıkarak uyguladıkları sosyal politikalarla toplumun refahını esas alan bir yapı kuran Osmanlılar; yönetimi altındaki Müslüman ve Gayrimüslimlere gerek doğal afetlerde gerekse normal zamanlarda yaşanan olumsuz hadiseleri bertaraf ederek huzur içinde bir yaşam sağlamaya çalışmıştır.

Halkın ihtiyaçlarının temini ve yardım kültürü, Osmanlıların en temel sosyal hizmetlerindendir. Bilhassa ramazan ayı içerisinde karşımıza çıkan uygulamalarda, devletin sosyal alanda neler yapabileceği de görülmektedir. Ramazana diğer aylardan daha fazla hassasiyet gösteren Osmanlılar, Kadir Gecesi'ne kadar her gece, değişik yerlerde iftar sofraları kurdurarak, buralarda fakir ve düşkünlerin gönlünü hoş ederdi. Ramazan münasebetiyle iftar ve sahurda halkın mağdur olmaması hususuna dair fırınlarda imal edilecek pide, simit ve yağlı çöreklerin fiyatlarına zam yapılmaması için gerekli önlemleri bir ay önceden alırlardı. Ramazan'da fırıncılar, simitçiler ve börekçiler tarafından yapılan pidenin belli gramajlarda çıkarılmasına dikkat edilerek, ağırlıklarına göre de fiyatlar belirlenirdi. Ekmek zammı dışında,

ramazan ayı sebebiyle temiz ve semiz olan etlerin fiyatlarına yapılacak zamların geri çekilmesi için önlemler alınıp, fiyat artışlarına karşı uyarılar yapılırdı. Halkın sıkıntı çekmemesi için başka yerlerden et temin yoluna da gidilirdi.

Fukara, yetim, kimsesiz ve dullara devlet tarafından Ramazan Bayramı'ndan önce maaş verilir, mekteplerde eğitim gören öğrencilere ramazan dolayısıyla kıyafet yardımları da gerçekleştirilirdi. Bu mübarek ayda memurlara, düşkünlere yardım maksadıyla maddi destek verildiği gibi hem ramazanın girişinde hem de bayramdan önce askerlere, maddi imkânlar elverdiği sürece, birer aylık maaş verilmesi sağlanırdı.

Osmanlı arşivlerine baktığımızda, bunlara benzer diğer yardımlaşma örneklerini farklı alanlarda da görmekteyiz. Barınma yardımları

*İstanbul'da sokak
satıcıları.
1905 yılında
mektepe
talebelerine
yapılan kitap
yardımı
(karşı sayfada).*

konusunda, doğal afetler veya felaket durumlarında, mağdur vatandaşlara elini uzatarak bir an önce olumsuzluğun bertaraf edilmesi sağlanmıştır. 1866 yılında Konya'nın Ilgın kazasında yaşanan deprem felaketinde evsiz kalan fukaralar için yapılacak evlerin inşaat masrafının mal sandığı ve yardımseverler tarafından karşılanması için çalışma başlatılmıştır. 1914'te Bitlis'in Ahlat kazasında meydana gelen depremde evsiz kalanlara, Muş Redif Deposu'ndan çadır gönderilmiş ve enkaz altında kalanların çıkarılması için yardım yapılması emri verilmiştir.

Bir dönem Rum ahalinin yoğun olarak yaşadığı Darıca'da, 1910'da çıkan yangında 3 bin 500 kadar aile evinden, işinden, yerinden olmuştu. Dönemin padişahı Sultan Beşinci Mehmed Reşad, hazineden Darıca'da zarar gören ahali için 200 lira yollanmasını emretmişti. Bununla birlikte yangın mağduru ailelere beş sene müddetle askerlik muafiyeti de sağlanmıştı. Benzer şekilde 1917 yılında, Erdek kasabasında meydana gelen yangında evsiz kalan Müslüman ahalinin iase ve iskânları konusunda yardımlar başlatıldı ve sadece Müslümanlara değil, burada yaşayan Rum ahaliye de kucak açılarak yaraları sarıldı.

Sadece yangın da değil, sel felaketinde de devlet, varlığını göstererek selzedelere yardımdan geri durmamıştır. 1888 yılında Mudurnu Nehri'nin taşmasıyla Adapazarı civarında

sel altında kalan köy ahalisine, mahalli mal sandığından ekmek parası yardımı yapılmıştır. Bu kez 1898 tarihinde Kastamonu'da yaşanan selden etkilenen ahaliye 100 bin kuruş dağıtılması, gereği halinde bu muhtaç ahalinin vergilerinin ertelenmesi ve ev yaptırıcaklardan kereste vergisi alınmayarak vatandaşla kolaylık sağlanması için her yola başvurulacağı bildirilmiştir. Yine 1910 yılında, Konya'nın Beyşehir ilçesine bağlı Kurucaova köyünde meydana gelen sel felaketinde, yardıma muhtaç olanlara kira yardımında bulunulmuştur.

Sel ve kış şartlarında mağduriyet yaşayan vatandaşların huzuru için de gereken yapılmıştır. 1898'de, Karesi'de yaşanan deprem sonrası mağdurlar için barakalar inşa edilene kadar evlerden tedarik edilecek malzemelerle kulübeler inşa edilmiştir. Sonrasında etraftan odun, kömür gibi yakacak getirtilip, depremedelerin soğuktan muhafazası sağlanmıştır. 1911 yılında Bursa civarında yaşanan şiddetli kış münasebetiyle yakacak sıkıntısı çekenler için yardımda bulunulmuştur. Yine aynı sene Halep'te kışın şiddetli geçmesinden dolayı, yardıma muhtaç fukaraya ekmek ve yakacak dağıtmak için, padişah tarafından 10 bin kuruşluk bir yardımda bulunulmuştur.

Osmanlı döneminde sosyal yardımlar, böylesi doğal afetler nedeniyle gerçekleştirildiği gibi, sair nedenlerle de

yapılmaktaydı. Devlet, Osmanlı'da doğum yapan ya da eşi vefat etmiş kadınların da yanında yer alırdı. Örneğin 1887 yılında, Gebze'nin Tavşanlı köyünde ikamet eden Sıdika adlı kadının ikiz çocuk doğurması üzerine ailesine maaş bağlanmıştı. Bir başka hadisede ise 1902 senesinde İstanbul'da eşi ve çocuklarının vefat etmesi sebebiyle iki kız kardeşi ile kimsesiz ve zaruret içinde kaldığını beyan ederek yardım talebinde bulunan Lütüfiye Hanım ve iki kız kardeşine devlet tarafından maaş bağlanmıştır.

Dul ve kimsesizlere yapılan bu yardımların yanı sıra, öksüz ve yetimlere de el uzatılmıştır. 1914'te Adana ve havalisinde yardıma muhtaç olan yetim ve dulların işleri için Dâhiliye Nezareti (İçişleri Bakanlığı) bütçesine bir milyon kuruş dâhil edilmiştir. 1919 yılında ise memleketlerine gönderilmek üzere Van'da bulunan 51 yetim çocuğa iase yardımında bulunulmuştur.

Bu ve bunlar gibi daha birçok mağduriyetler karşısında Osmanlıların yaptığı uygulamalara bakıldığında, toplumsal yaşamı kolaylaştırma adına sosyal yardımlaşmada önemli bir gelişme kaydedilmiştir. Bir vakıf medeniyeti kuran Osmanlılar, daha huzurlu bir hayat için atılan bu dayanışma ve yardımlaşma adımları sayesinde, yönetimi altında bulunan kimseyi bir başkasına muhtaç etmemiş ve kendi ayakları üzerinde durabilme imkânı sağlamıştır.

“Yardım Etme Duygusu Ülkemizde Milli Bir Gelenek”

“Milletimizin birlik ve beraberlik duygularına İslam düşünce ve inancının da eklenmesi ile yardım etme duygusu Anadolu’da yüzyıllardır devam etmiş ve vakıf ruhunun gelişmesine ve yaygınlaşmasına olanak sağlamıştır.” diyen Tokat Belediye Başkanı Eyüp Eroğlu’na bölgedeki vakıf kültürünün yaşatılması konusunda yapılan önemli çalışmaları sorduk.

6000 yıllık tarihi boyunca önemli bir ticaret ve kültür merkezi olan Tokat’ta Vakıf konusunda ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?

Tokat ili, oldukça eski bir tarihe sahiptir. Selçukluların 1071’deki Malazgirt zaferinden sonra Anadolu’yu fethetme başlangıcı üzerine Tokat bölgesi tamamen Türk hâkimiyetine geçmiştir. Tokat XIV. yüzyılın ortalarında Anadolu Selçuklularının 1243 Köse Dağı Savaşı’nda aldığı yenilgi sonrasında bir Moğol Devleti görünümündeki İlhanlıların kontrolü altına girmiştir. Daha sonra Eretna Beyliği’ne Osmanlı padişahlarından Yıldırım Bayezid’in son vermesiyle Tokat’ta Osmanlı egemenliği başlamıştır. Tarihi, kültürel bilinçle ahlaki değer ve kent kimliğinin şekillenmesinin çarpıcı bir örneği olan Tokat ve çevresi zengin tarih mirasının korunup gelecek nesillere aktarılması da gerekmektedir.

Bu sorumluluk bilinciyle vakıf eserlerinin onarım ve restorasyonlarını yakından takip etmekteyiz. Ayrıca 1048’den bu yana hayır şartının yerine getirilmesi ilkesi ile sosyal yardımlaşmanın kesintisiz sürdürüldüğü Vakıflar Genel Müdürlüğü hayır hizmetleri birimi ile Belediyemiz sosyal hizmetler biriminin ortak çalışmaları yine tarafımdan titizlikle takip edilmektedir.

Vakıf medeniyeti sadece eserden ibaret değildir. Vakıf demek yardımlaşmak da demektir. Türk-İslam kültürünün temel taşları arasında sayılan sosyal yardımlaşma noktasında belediye olarak hangi projeleri hayata geçiriyorsunuz?

Hiçbir karşılık beklemeksizin tamamen hayır amaç edinilerek ihtiyaç sahiplerine yardım etme duygusu ülkemizde milli bir gelenek

haline gelmiştir. Bu geleneğimize ve milletimizin birlik ve beraberlik duygularına İslam düşünce ve inancının da eklenmesi ile bu duygu Anadolu’da yüzyıllardır devam etmiş ve vakıf ruhunun gelişmesine ve yaygınlaşmasına olanak sağlamıştır. Dolayısı ile bugün Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün yürütmekte olduğu sosyal yardımlar ile Belediyemiz bünyesindeki il ve ilçe sosyal yardımlaşma birimlerinin sürdürdüğü faaliyetler Devlet ve Millet olarak vakıf geleneğine sahip çıkmak ve yardımlaşma geleneğini gelecek nesillere aktarmak adına sürdürülmekte olan çalışmalardır. Ayrıca ihtiyaç sahiplerinin tüm ihtiyaçlarının sağlanması ve sayılarının en aza indirgenmesi için kaynak temin etmek Belediyemizce yapılan projeler arasındadır.

Türkiye’de vakıf kültürünün yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması konusunda önemli çalışmaları olan Vakıflar Genel Müdürlüğü ile Tokat Belediyesi olarak hangi ortak çalışmaları yapıyorsunuz?

Vakıf kültürünün yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması konusunda Vakıflar Genel Müdürlüğü ile direkt ve dolaylı olarak ortak çalışmalarımız uzun yıllardır devam etmektedir. Belediyemiz ve Vakıflar Genel Müdürlüğü ilgili birimleri ihtiyaç sahiplerinin belirlenmesi ve bu kişilere sosyal yardımların ulaştırılması ve kaynak teminin artırılması hususunda iş birliği içerisinde. İlimizde kuru gıda yardımı, aševinden faydalanacak kişilerin belirlenmesi, muhtaç maaşı bağlanması ve öğrenci burslarının gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması noktasında koordineli bir şekilde çalışılmaktadır. Bundan sonraki süreçte de Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Belediyemizin her türlü ortak çalışmasında desteğimiz artarak devam edecektir.

Evliya Çelebi’nin “Alimler ve Şairler şehri” diye övdüğü Mevlana’nın hayatının bir kısmını bu şehirde geçirmekten bahtiyar olduğu Tokat’ta sizin gözünüzde ayrı bir yeri olan vakıf eserleri hangileridir?

Ecdadımızın bıraktığı tüm eserler bizim için ve miras bırakacağımız gelecek nesiller için hayati önem taşımaktadır. Anadolu’nun güzel coğrafyası Tokat’ın göz bebeği Sulusokak bölgemiz, şehrimizin doğduğu ve buradan büyüdüğu, 900 adımda 900 yıllık tarihi içinde barındıran, 1400-1500’lü yıllarda deve kervanları ile insanların ticaret yaptığı en güzel mekanlarımızdan biridir. Burası yerli ve yabancı turistler tarafından hayranlıkla ziyaret edilen, tarih kokan bir sokağımızdır. Anadolu’nun ilk Türk İslam Medresesi’nin yer aldığı, birçok caminin, hanın ve sivil mimari eserin bulunduğu sokağımızda belediyemiz şehir müzesi de yer almaktadır. Tercih yapmak gerekir ise XII. yüzyılda Emir Nizameddin Yağıbasan tarafından yaptırılmış Anadolu’nun ilk medresesi olan Yağıbasan Medresesinden yana olacaktır. Yağıbasan Medresesi; Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2015 yılında restore edilip 2019 yılında Belediyemizce başlatılan çalışmalar ve Vakıflar Bölge Müdürlüğü’nün onayı ile Türk, İslam ve Bilim Müzesine dönüştürülmüştür.

“
Ecdadımızın bıraktığı tüm eserler bizim için ve miras bırakacağımız gelecek nesiller için hayati önem taşımaktadır.
”

Niksar'dan Amasya'ya ZARAFET VE MERHAMETİN ÜÇ ADRESİ

Tarihte hayırda yarışanlar ve bazı vakıf sahipleri camiler, hanlar, hamamlar, kervansaraylar, darüşşifalar, imaretler, medreseler, sübyan mekteplerinin yanı sıra; çağın ötesinde bir ufuk ve anlayışla hayır hizmetlerine soyunmuşlardı. Mahkûmlara helva, hastalara şefkat ve çocuklara sünnet gibi hayır işlerine başladılar. Gelin onları biraz daha yakından tanıyalım:

Niksar'da gece. Osmanlı usulü zerde (altta). Karşı sayfada: Selçuklu gümüş dirhemi ve çinisi (üstte). Sultan İkinci Bayezid portresi (altta, sağda). Levni minyatüründe Osmanlı'da sünnet şöleni (altta, solda).

L Mahkûmlara tatlı ikram eden **AHI PEHLİVAN VAKFI (Tokat, 1323)**

Niksarlı Hacı Mehmed Vakfı olarak da bilinen bu kurum, Tokat'ta vakıf medeniyetinin ne kadar köklü olduğunu gösteriyor bizlere. Tekkede kalanların haricinde Niksar'da bulunan fakirler, miskinler ve gariplere hizmet veren vakıf, kandil ve mübarek geceler ile bilhassa Kadir Gecesi'nde hapishanede yatanlara helva ve zerde dağıtıyordu. Vakfiye şartnamesinde yazan şu ifade, asırları geride bırakan kurumun bakış açısındaki inceliği anlatmaya yetiyor: "Adı geçen tebaaya hizmet götürülmek üzere vakfın gelirinden üç batman (ağırlık ölçüsü) bal, yağ, un, ekmek, zağferan (safran) ve helva yapımında kullanılan malzemeler satın alınacaktır."

AHİLİĞİN HİZMETKÂRI

Ahi Pehlivan, 14. yüzyılda Niksar'da yaşadığı tahmin edilen bir vakıf hizmetkârıydı. Doğum ve ölüm tarihleri hakkında kesin bir bilgi mevcut değildir. Fakat 1323 tarihli vakfiyesine göre halk arasında Hacı Mehmed adıyla tanındı. Bazı araştırmacılar kitabelerde "Evhadî" diye anılmasını, Eyyûbî hükümdarı Melik Evhad Necmeddin ibn el-Adil'e bağlı olmasına yoruyor. Bazıları ise Evhadî mahlasının, Moğollar devrinde yaşamış meşhur şair ve sufi Evhadüddin Kirmanî'den gelebileceğini ileri sürüyor. Bu bilgilerin doğruluğu kesin olmasa da Ahi Pehlivan'ın Selçuklu Devleti'nin hizmetine girdiği biliniyor. Vakfiyesinde, haysiyet sahibi ve cömert kişilerin kendisiyle övündüğü belirtiliyor. Tokat'ta Ahi kültürünün gelişmesinde ve Anadolu'ya yayılmasında büyük katkıları olan Ahi Pehlivan'ın Niksar'da bir anıt mezarı bulunuyor.

2 Doktorların güzel huylu olmasını isteyen **KEYKÂVUS BİN KEYHÜSREV BİN KILIÇARSLAN VAKFI** (Tokat - Sivas, 1221)

Anadolu Selçuklu Sultanı Birinci Keykâvus, Türk vakıf medeniyetine katkı sunmuş öncü şahsiyetlerden biriydi. 1217 yılında inşa ettirdiği Tokat - Sivas Darüşşifası'nın vakfiye şartında, burada görev yapan doktor, cerrah ve göz hekimlerinin, hastalarına karşı güzel huylu olmalarını şart koşmuştu. Hatta titiz bir duyarlılıkla belirlediği hasta haklarına vakıf şartnamesinde de yer vermişti.

HASTA HAKLARI HASSASIYETİ

Birinci Keykâvus, saltanatı döneminde devletin topraklarını genişletmenin yanı sıra, hâkimiyeti altında yaşayanları abat etmeye de büyük önem gösterdi. Bu amaçla çok sayıda medrese, kervansaray ve darüşşifa inşa ettirdi. Devrin tam teşekküllü hastanesi olan darüşşifalarında tabipler, cerrahlar ve göz hekimleri çalışıyordu. 13. yüzyılda inşa edilen bu sağlık kurumlarının vakfiyeleri arasında, Sivas - Tokat bölgesinde 70 dükkân ve birçok köy bulunuyordu.

Selçuklularla başlayıp beylikler döneminde hızla yaygınlaşan vakıf kültürü, Osmanlı İmparatorluğu'nda kurumsallaşmanın doruğuna ulaştı. Öyle ki bugüne kadar hiçbir millet, vakıf sistemini Türkler kadar geliştiremedi. Bu görkemli medeniyetin altın varaklarını ise ilginç vakıflar oluşturunuyordu.

3 Çocukları sünnet ettiren **SULTAN İKİNCİ BAYEZİD VAKFI (Amasya, 1496)**

Amasya'da sancak beyliği yapan İkinci Bayezid, babası Fatih Sultan Mehmed'in vefatının ardından 1481 yılında tahta çıktı. Dindar, faziletli ve hayırsever bir padişahı. 30 yıl, 11 ay, iki gün süren saltanatında, Osmanlı coğrafyasının pek çok yerine vakıf eserleri yaptırdı. 1481-1486 yılları arasında Amasya'da yaptırdığı İkinci Bayezid Camii ve Külliyesi, ibadet alanları, medrese, kütüphane, imaret ve şadırvandan oluşuyordu. Sultan, vakfiye şartnamesine sünnetsiz çocukların sünnet ettirilmesini de eklemişti.

ŞAİRLERİN KORUYUCUSU

Şehzadeliğinde iyi bir eğitim alan İkinci Bayezid, Arapça, Farsça ve İtalyanca biliyordu. Uygur yazısına da meraklıydı. Âlim, şair ve hattat olan sultan, şiirlerinde Adli mahlasını kullandı. Tokatlı olduğu bilinen Kemalpaşazâde'ye (İbn Kemal) Türkçe bir Osmanlı tarihi kitabı hazırlattı. Bilim insanlarını, şairleri ve sanatçıları koruduğu için çevresi bilginler ve sanatçılarla doluydu. Devrin âlimlerinden Molla Gürânî'nin cenaze törenine katılan sultan, onun borçlarını da kesesinden ödedi.

Vakıf Eserlerine Solmayan Çiçekler Açtıran Zanaat

Tokat'ın zengin tarihine ve kültürel mirasına dayalı olarak uzun bir geçmişe sahip olan ahşap oymacılığına iadeitibar borcumuz olmalı. Bu noktada kentte yaşayan ustalar, bu köklü zanaatın Tokat'a kazandırdıkları hakkında bilgi alınabilecek en iyi kaynaklar arasında yer alıyor. İşte o isimlerden biri, Ali Ilıkçay.

Röportaj: SEDA BAŞARAN TAŞDELEN

Estetik yönü güçlü olan ahşap oymacılık sanatı, Tokat'ta Osmanlı İmparatorluğu'nun etkisi altında gelişmiş ve bölge mimarisine etkileyici bir zenginlik kazandırmış. Günümüzde Tokat'ta ahşap oymacılık, genellikle tarihi yapıların süslenmesinde, geleneksel evlerin ahşap detaylarında, camilerin mimari süslemelerinde ve turistik amaçlı ürünlerde kendisini gösteriyor. Bu alanda el sanatı atölyeleri okul, yerel zanaatkarlar ise öğretmen işlevi görüyor. Asırlardan bu yana âdeta solmayan çiçekler gibi şehrimizi güzelleştiren bu sanatın erbablarından biriyle keyifli bir sohbet gerçekleştirdik.

Bilmeyen için kaba bir tahta parçası, usta gözler için ise bir hazine sandığı... Ahşap ile tanışan elleriniz ne zaman ve nerede ilgi odağınız olarak mesleğiniz haline geldi? Sizi biraz tanıyabilir miyiz? Bu zanaatı nerede, nasıl öğrendiniz?

Adım, Ali Ilıkçay. 1975 yılında Tokat'ta dünyaya geldim. Ahşaba olan ilgim henüz lise yıllarında başladı, ilerleyen zamanlarda da artarak devam etti. Tokat Endüstri Meslek Lisesi Mobilya ve Dekorasyon Bölümü'nden mezun oldum. Daha sonra İstanbul'da Türk İslam Vakıf Eserleri

Restorasyon Eğitim Merkezi'nde öğrenimimi tamamladım. Restorasyon okulunu bitirdikten sonra Vakıf İnşaat'ta işe başladım. Ardından ahşap atölyesinde Rüchan Yeğin ustamızdan sedef kakma, künde-kârı, oyma ve restorasyon işinin tüm inceliklerini öğrendim.

Mesleğinizin gelecek nesillere aktarılması için yanınızda yetişen çırak ya da çıraklarınız var mı? Ahşap ustalığını öğrenmek isteyenlere hangi tavsiyelerde bulunursunuz?

Şu an atölyemde Çıraklık Eğitim Merkezi'nden gelen iki öğrencim var. Ahşap restorasyon işinde öğrencilerime tavsiyem, bu işi severek ve sabırla yapmalarıdır. Ayrıca gençlere her yaptıkları işi bir sanat eseri olarak görmelerini ve bu yolda daima ufuklarını geliştirerek ilerlemelerini öneriyorum.

Tokat ve ahşap işçiliği hakkında neler söylemek istersiniz?

Tokat'ta çok zengin bir ahşap işçiliği geleneği yaşıyor ve yaşatılıyor. Bu eserlerden ilham alarak mesleğimi daha da ileriye götürmek için çalışıyorum.

Vakıf eserlerinin yaşatılmasının öncüsü olan Vakıflar Genel Müdürlüğü ile hangi ortak çalışmaları yaptınız? Tokat özelinde hangi vakıf eserlerinin restore edilmesinde görev aldınız?

Türkiye'nin birçok ilinde Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait eserlerde çalıştım. Önce Türkiye geneline yayılan vakıf eserlerinden başlayalım: İstanbul Merkez Efendi Konağı, Bilecik Bozhöyük Taşhan, Bursa Sultan Birinci Murad Hüdavendigâr Camii, Amasya Bayezid Paşa Camii, Amasya Çilehane Camii, Merzifon Abide Hatun Camii, Amasya Yörgüç Rüstem Paşa Camii, Yozgat Boğazlıyan Hacı Ahmet Ağa Camii, Sivas Oran Kalkınma Ajansı Binası, Kars Cheltikov Otel, Mecitözü Alören Köyü Camii... Tokat'ta ise ahşap oymacılık üzerine çalıştığım şu vakıf eserleri bulunuyor: Tokat Mevlevihanesi, Musluağa Konağı, Ali Paşa Camii, Zile Şeyh Ethem Çelebi Camii, Zile Hacı İshak Paşa Camii, Behzat Camii, Tokat Ulu Camii, Ahi Paşa Camii, Meydan Hatuniye Camii, Niksar Ulu Camii ve Niksar Melikgazi Türbesi.

Gerçekten hayranlık uyandıran bir listeniz var. Devam edelim isterseniz. Tokat'ta yapılan ahşap işçiliğinin diğer illerimizde yapılanlardan farkı nelerdir? Daha çok hangi yapılar ve yapı unsurları üzerine çalışıyorsunuz?

Bu sorularınıza kısa ve öz bir yanıt vermek isterim. Tokat'taki ahşap işçiliği çevre illerimizle benzerlik gösteriyor. Açıkçası ben bir süredir daha çok cami ve konaklarda çalışmaktayım.

Tokat ve çevresinde sizce bu işi yapan yaklaşık kaç usta olabilir? Tahmininizi ve bu mesleğin geleceğine dair görüşlerinizi merak ediyoruz?

Tokat'ta bu işi yapan usta sayımız, maalesef bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar azaldı. Elbette bu zanaatın gelecek kuşaklara kalması için elimizden geleni yapıyoruz. Bu noktada yapılan tanıtımlar çok önemli. Bu nedenle size teşekkür etmek istiyorum. Bu mesleğin devam edebilmesi için devlet büyüklerimizin sanatkâr ustalarımıza destek olmaları temennimizdir. Saygılarımı sunar, Tokat'ın muhteşem ahşap oymacılık sanatıyla en kısa zamanda buluşmanızı dilerim.

“Türkiye’de Vakıf Kültürünün Ne Kadar Geniş Olduğuna Çok Şaşırdım”

İslam ilimleri ve psikoloji üzerine çalışmalar yapan ABD’li psikiyatrist Dr. Rania Awaad, “Psikoloji çalışmaları Müslümanların mirasının bir parçası. İslam medeniyeti güzel bir şifa mirasına sahip ve bunu şifahaneler ile görüyorsunuz,” diyor.

Stanford Üniversitesi Tıp Fakültesi’nden psikiyatrist, aynı zamanda Stanford Müslümanlar ve Ruh Sağlığı Laboratuvarı Direktörü Dr. Rania Awaad, İstanbul başta olmak üzere Konya, Kayseri, Sivas, Bursa, Amasya ve Ankara’daki Osmanlı döneminden kalma şifahanelerle ilgili incelemelerde bulundu. Awaad, İslam hukuku üzerine de eğitim aldığını ve İslam medeniyetindeki darüşşifa konsepti üzerine çalışmalar yürüttüğünü söylüyor.

Awaad, şifahanelerin İslam geleneğine dayanan kurumlar olduğuna işaret ederek, “Bunları sadece dönemin hastanesi olarak değerlendirmek yeterli olmaz. Çünkü şifahaneler aynı zamanda insana dair tüm duyulara hitap ederdi. Doğanın güzelliğiyle görme duyusu, güzel su sesi ve kuş sesi ile işitme duyusu gibi... Ayrıca bugün modern psikolojide eksik olan bir şey olarak ruhun, nefsin şifasına odaklanırdı,” şeklinde görüş belirtiyor.

Şifahanelerin tarihte, özellikle Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde yaygınlık kazandığını belirten Awaad sözlerine şöyle devam ediyor: “Bu vakıf eserlerinin birçoğu bugün de ayakta duruyor. Ben de aslında bu konuyla ilgili bir kitap yazıyorum. Bu yüzden onları yerinde incelemek için Türkiye’ye geldim. Kitabım, bu şifa kurumlarına ilham veren kavramın ne olduğunu ve özellikle zihinsel hastalıkları nasıl tedavi ettiklerini incelemek amacını taşıyor. Çünkü İslam medeniyeti öncesi hastanelerde zihinsel rahatsızlığı olan insanlar önemsenmemiş. Ancak çok sonraları, İslam ile birlikte akıl veya aklın korunması hakkındaki ilkelere ve hasta olanların tedavi edilmesine büyük önem verilmiş.”

“Geçtiğimiz yıl Adana’ya gitmiştim, harika bir deneyimdi. Araştırmalarımı gerçekten değiştiren bir ziyaret oldu. Mümkün olduğunca çok şifahane görmem gerektiğini anladım ve bu yıl da Bursa, Kayseri, Sivas ve Amasya’ya gittik. Son olarak İstanbul’da

Haseki, Süleymaniye ve Üsküdar’daki şifahaneleri gezdim,” açıklamasını yapan Awaad, şunları kaydetti: “O yıllarda vakıf kültürünün ne kadar geniş olduğuna gerçekten şaşırdım. Tüm belgeler duruyor. İnşa edilmiş sebeplerinden, hangi sultanın anısına veya bütçesiyle yapıldığına kadar bütün detaylara yer verilmiş. Gerçekten ilginç olan şey, toplumda hasta olan insanları iyileştirmeye olan inançlarıydı. Onların ne yediklerine, hangi ilaçları aldıklarına, hatta ciğerlerine çektikleri havaya bile dikkat ediyorlardı ve ruhlarını tamamen iyileştirmeyi amaçlıyorlardı. O kadar detaylı belgeler var ki doktorların ne kadar ücret alacakları bile belirtilmiş.”

Awaad, şifahanelerin bütüncü şifa anlayışıyla tasarlandığına dikkati çekerek, “Mesela su terapisinin çok yaygın olduğunu gördük. Bununla birlikte ses terapisinde, makam veya tonların kullanımına dikkat ediyorlardı. Birisi depresif ise onu bu durumdan çıkarabilecek bir ton çalınırdı veya birisi çok kaygılıysa sakinleştiren bir ton çalınırdı. Türkiye’ye gelince şifahanelerin, 1900’lere kadar hastane olarak kullanılmaya devam ettiğini anladık. Daha önceki araştırmalarda, bunların artık kullanılmadığı, ihmal edildiği ve modern tıp tarafından değiştirildiği söyleniyordu. Ancak aslında modern tıpla paralel olarak hâlâ kullanıldığını gördük,” değerlendirmesinde bulunuyor.

Akademide psikoloji tarihinin tamamen Batı merkezli bir bakışla yazıldığını aktaran Dr. Awaad şunları söylüyor: “Psikolojinin Avrupa’da başladığı ve zihinsel rahatsızlık keşiflerinin Avrupalılar tarafından yapıldığı söyleniyor. Oysa benim yaptığım araştırmalar ve yayınlardan bazıları gösteriyor ki obsesif kompulsif bozukluk veya fobi üzerine çalışmaları olan Ebu Zeyd el-Belkhi gibi isimlerin yazıları, Avrupalılardan bin yıl öncesine dayanıyor. Yani 19. yüzyıl değil, 9. yüzyıl. Bu çok önemli! Çünkü o yıllarda da insan psikolojisinin nasıl çalıştığını anlama konusunda bir merak olduğunu anlayabilirsiniz.”

Giriřimci Desteklerine

KATIL

Siz de Vakıf Katılımlı olun,
iřletmelere özel avantajlı finansman seçeneklerinden
yararlanıp işlerini büyütenler arasına katılın.

0850 202 1 202 | 444 44 77 | vakifkatilim.com.tr

VAKIF KATILIM

Vakıf Kültürünün Her Aşamasının Yer Aldığı Kadim Şehir: TOKAT

“Geçmişten bu yana bizim kültürümüz insanlığa ve tüm canlılara faydalı hizmetler gerçekleştirmiştir” diyen tarihe gönül vermiş Hasan Erdem’e vakıf dayanışması ve yardımlaşması hakkındaki fikirlerini sorduk.

Röportaj: NURCAN YALÇINKAYA

Tokat Mevlevihanesi'nin, kadınlar cezaevi olarak kullanıldıktan sonra tekrar tamiri ve Kur'an kursu olarak ihya edilmesini sağlayan Tokat Hayratı Onarma Derneği Başkanı merhum dedem Hacı Hasan Efendi'nin açılış töreninde dağıttığı o günün anısına yazılan şiir.

Vakıf insanı Hasan Erdem'i tanıyabilir miyiz?

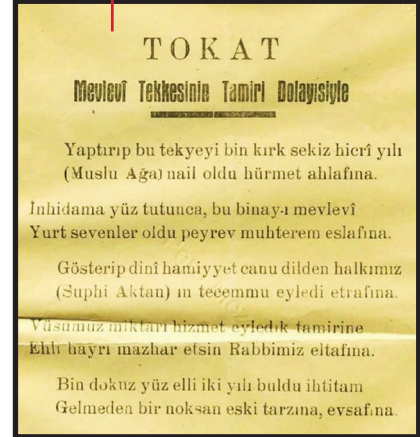
1969 yılında Tokat'ta doğdum. İlk, ortaöğrenim ve lise eğitimimi Tokat'ta aldım. Tokat kültürü'ne ve bu şehir dair araştırma ve çalışmalarımı birlikte doğduğumdan beri bulunduğum yörenin tarihi, kültürel dokusunu ve özelliklerini de yaşayarak deneyimledim. Eski belge ve fotoğraflardan ciddi bir şehir arşivi de oluşturmaya çalıştım. Tokat şehir müzesinin kurulma aşamasında kurucu küratörlük yaparken kültürel projeler ve restorasyonlarda da çeşitli görevler almaktayım.

Vakıf kültürü hakkında neler söylemek istersiniz? İyilik yapmak, gelecek kuşaklara eserler bırakmak, ülkemize katkılar sunmak, vakıf dayanışması ve yardımlaşması üzerine neler söyleyebilirsiniz?

Tokat nakış nakış dokunmuş vakıf kültürünün her aşamasının yer aldığı kadim bir şehir. Bir de bizim medeniyetimizde atalarımızdan gelen ve hala devam eden

gelenegimizin kodlarında, hayatın her alanında, günlük yaşamında bile vakıf kültürünün izlerine rastlamak mümkündür. Atalarımızın yaşadığı evler, geleneksel konut mimarisindeki yapı malzemeleri insan ömrü kadar fani malzemeler iken vakıf kültürünün olmazsa olmazı anıtsal eserler, camiler, tekkeler, türbeler, aşevleri, su kültürüne ait yapılar vb. mimari örnekler daha dayanıklı malzemelerle inşa edilmiştir. Geçmişten bu yana vakıf kültürümüz insanlığa ve tüm canlılara faydalı hizmetler gerçekleştirmiştir. Çağımız insanları kuşlar konmasının diye pencere önleri ve çeşitli yerlere çiviler çakarken bizim ecdadımız kuş sarayları yaparak o canlıların yaşam hakkını ve mevcudiyetini koruma çabasında bulunmuşlardır. Tüm bu örnekler ve daha fazlası vakıflar aracılığıyla doğumdan ölüme kadar bizim insanımızın hayatına işlemiş ve bu iyilikleri yine vakıflar aracılığı ile gelecek nesillere aktarmıştır.

Tokat Şehri'nin tarihi, kültürel, sosyo politik önemini özetle nasıl açıklarsınız? Tokat, ilk çağ uygarlıklarından

günümüze kadar hangi uygarlıkların yerleşim yeri olmuştur?

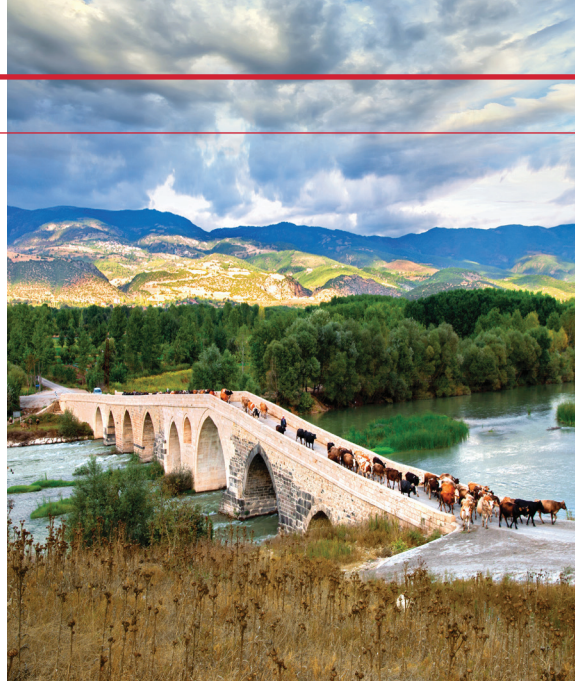
Tokat'ın bilinen tarihi M.Ö. 5000'li yıllara dayanmaktadır. Bu şehir Hitit, Roma, Bizans, Frig gibi uygarlıkların yaşadığı bir yerleşim merkezi olmuştur. Daha sonra da 1071 Malazgirt Meydan Muharebesinde Sultan Alparslan'ın ordusunda yer alan önemli bir komutan

olan Melik Ahmet Danişmend Gazi tarafından 1073 senesinde Tokat'ın fethiyle bölgenin Türk hakimiyetinin eline geçmesi, bu şehir için ve Anadolu için bir milattır. Anadolu'da Türk İslam medeniyetine ait önemli eserler ilk kez bu şehirde inşa edilmiştir. 1080 tarihli ilk defa Anadolu'da yapılan merkezi kubbesiyle klasik dönem anıtsal yapılarına prototip olarak inşa edilen "Melik Ahmet Danişmend Gazi Cami" yani diğer ismiyle "Garipler Cami", Anadolu'nun ilk Türk İslam eserlerinden birisi olan Niksar ve Tokat merkezde bulunan Nizameddin Yağıbasan Medreseleri ve alt yapı mühendisliği olarak şehrin su ve kanalizasyon sisteminin de çok erken dönemde yapılması Tokat için takdire şayan bir özelliktir. Osmanlı döneminde de bu şehrin önemi büyüktü. Osmanlı'da Galata'dan sonra ikinci Voyvodalık merkezi, vergi gelirlerinin valide sultanlara ve saraydaki kadınlara (sultan eşlerine ve annelerine) ayrılmış olması, Tokat'ta bakır sanayi tesislerinin bulunması gibi özellikler de bu şehrin önemini daha da arttırmıştır. Selçuklular ve Osmanlılar bu şehre Dar'ün Nas ve Dar'ün Nusret (yardımseverler ve yardım edenler şehri) ismini vermiştir.

Tokat şehrini tek cümle ile ifade etmek istesiniz bu şehir için kullanacağınız cümle ne olurdu ve neden?

Tokat şehri bir medeniyetler bahçesi. Bizim medeniyetimize ait her unsurun bir arada gözlemlenebileceği, vakıf medeniyetinin de Anadolu'daki temellerinin atıldığı güzide bir şehir. Doktor Süheyl Ünver ve Ali Saim Ülgen bey 1961 yılında Ankara'dan başlamak üzere bir gezi düzenlemişlerdir. Gezinin amacı Selçuklu Darüşşifalarının kuruluşunun 700. Yılı münasebetiyle Konya, Kayseri, Sivas ve Tokat'ı ziyaret edip Darüşşifaları gözlemlemek. Tokat'lı olmayan ve Tokat'a da hiçbir vefa borcu bulunmayan Süheyl Ünver hoca'nın makalesi'nde kaleme aldığı ifadesiyle "Anadolu'da gezmediğim hiçbir yer kalmadı ancak Tokat'ı gördüğümde hayretimi gizleyemedim. Türk-İslam medeniyetimize ait tüm devletlerin eser bırakmakta yarış ettiği bir vatan parçası Tokat. Selçuklu ile Osmanlı adeta eser bırakmakta yarış etmiş, doğrusu hangisi diğerinden fazla sayamadım" diye bir

“
*Medeniyetimize
ait her unsurun
bir arada
gözlemlenebileceği,
vakıf medeniyetinde
Anadolu'daki
temellerin atıldığı
güzide bir şehir.*
”

cümlesi var. Akabinde şu cümlelerle devam ediyor: 'Hem Türk-İslam medeniyetine ait Anadolu'da hüküm sürmüş tüm devletlerin eserlerinin bir arada bulunması bakımından hem de fonksiyonları bakımından İstanbul'da, Bursa'da, Edirne'de, Konya'da, Kayseri'de olmayacak çeşitlilikte ve fonksiyonda eserleri ilk defa Tokat'ta gördüm" diye ifade ediyor. Tokat, Malazgirt sonrası Anadolu'da hüküm sürmüş tüm devletlerin mimari eserlerinin bir arada görülebileceği bir mimarlık tarihi laboratuvarıdır. Türk vakıf kültüründen, bilim hayatından Tokat'ı ve Tokat'ta yetişmiş şahsiyetleri çıkarmış olursak şayet yeri doldurulamaz bir boşluk ortaya çıkar.

Kurtuluş Savaşı'nda Tokat, Amasya ve Çorum şehirlerinin önemi nedir?

Tokat, Milli Mücadele yolu üzerinde önemli bir durak. Gazi Mustafa Kemal Atatürk 1919 senesi Mayıs ayında Samsun'a çıkışı akabinde Havza üzerinden Amasya'ya giderek bir tamim yayımlamıştır. Daha sonra 26 Haziran'da Tokat'a gelişi, akabinde Tokat'ta bulunduğu süre içerisinde Erzurum Kongresi kararının alınması ve Erzurum Kongre Delegasyonunun Tokat'ta tespit edilmesi ve çağrı yapılması Tokat açısından önemlidir. Her dönemde Tokat ve havalisi, devlete, hâkim güce devamlı destek vermiş, doğru noktada kararlar almış ve bu kararların neticesinde de tarih sahnesinde önemli roller üstlenmiştir.

Vakıf eserlerine gösterdiğiniz hassasiyet ile biliniyorsunuz?

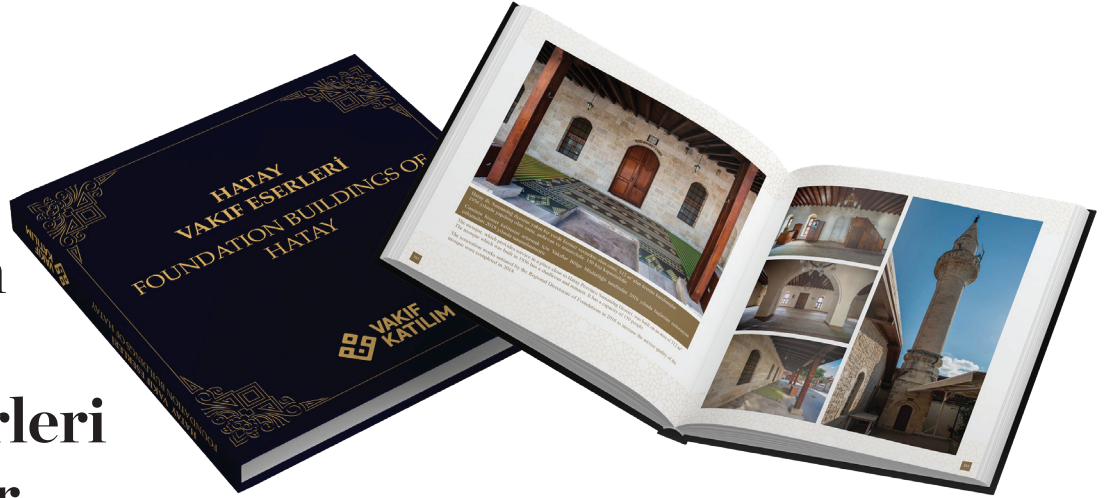
Mevlevihane'ye yapmış olduğunuz desteklerden bahseder misiniz?

Tokat Mevlevihanesi tekke ve zaviye kanunuyla kapatılıp uzun yıllar kadınlar cezaevi olarak kullanılmış, daha sonra harap bir halde kaderine terk edilmişken 1950'lerde rahmetli dedem Hacı Hasan Efendinin de başkanlığını yaptığı "Tokat Hayratı Onarma Derneği" katkılarıyla yapılan onarım ile Kur'an kursu'na dönüştürülmüştür. Kur'an kursu'nun kapatılmasıyla harap olan yapı 2000'li yıllardaki restorasyon faaliyetleriyle vakıf kültürü ve Tokat Mevlevihane müzesi olmuş, böylece buranın teşhir tanzimi sürecinde 100'ün üzerinde bir eseri başışlamak ise bana nasip olmuştur. Bu eserler arasında yaklaşık 700 yıllık bir vakfiyeden tutun da tarikat şeceresi, aynı zamanda nadir sayılabilecek tek nüsha olan birçok el yazması kitaplar, ferman, beraat, icazetler, hilye-i şerifler ve daha niceleri yer almaktadır. Ayrıca Tokat merkezdeki müzeler başta olmak üzere, İstanbul, Malatya, Ankara, Kırşehir ve Erzurum gibi Türkiye'nin birçok yerindeki TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan müzelere ciddi başışlar yapmayı da yine Cenab'ı Hakk bana nasip etti.

Bu bağlamda başışa dönüşmeyen koleksiyonun saklı kalmasının nedeni; sahiplenme hastalığından ziyade bir hükümünün olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu durum faydadan ziyade zarara sebep olurken tüm insanlara başış yoluyla bir şeyleri paylaşmanın vakıf kültürü ve geleneğinin de bir gereği olduğunu düşünmekteyim.

Hatay'dan Konya'ya Vakıf Eserleri Yaşatılıyor

Vakıf Katılım, vakıf eserlerini yaşatmak ve geleceğe taşımak amacıyla Vakıf Eserleri Envanter Projesi'ni hayata geçirdi. Proje kapsamında Hatay'da bulunan 117 vakıf eseri, 2 bin 600 karede fotoğraflandı ve tarihçeleriyle birlikte bir kitapta toplandı.

Vakıf kültüründen aldığı ilhamla çalışmalarını sürdüren Vakıf Katılım, geçmişten günümüze kadar gelmiş vakıf eserlerinin envanterini oluşturmak amacıyla başlattığı Vakıf Eserleri Envanter Projesi kapsamında "Hatay Vakıf Eserleri" kitabını Türkçe - İngilizce olarak hazırlayıp yayımladı. Bir sene süren yoğun çalışmalar neticesinde Hatay'daki 117 vakıf eseri, yaklaşık 2 bin 600 karede fotoğraflandı. Tarihçeleri uzman bir ekip tarafından hazırlanan kitap, hayranlık uyandıran bir anlayış ve mimari ile yapılmış eserlerin geleceğe aktarılması adına büyük önem taşıyor.

ESERLERİN SON DURUMU

Vakıf Katılım Genel Müdürü Mehmet Ali Akben, "Vakıf Katılım olarak, vakıf geleneğine sahip çıkma ve bu kültürü gelecek nesillere aktarma sorumluluğumuz olduğuna inanıyoruz. Bu düsturla depremde önce "Ortak geçmiş, ortak gelecek" mottomuz doğrultusunda Vakıf Eserleri Envanter Projesi'ni hayata geçirmiştik. Ardından hemen ilk envanter çalışmamıza da tarihiyle ve kültürüyle hayranlık uyandıran Hatay ilimizle başlamıştık. Ancak yaşanan deprem sebebiyle maalesef fotoğraflayarak kayıt altına aldığımız birçok eser, şu anda ya enkaz halinde ya da ağır hasarlı," dedi.

Hatay'ın yeniden inşası ve tarihi eserlerin restorasyonu sürecinde bu mimari detay fotoğraflarını, -ihtiyaç halinde yetkili birimlerle- paylaşmaya hazır olduklarını ifade eden Akben, sözlerine şöyle devam etti: "Çekilen fotoğrafların bir kısmıyla İstanbul Üsküdar'da bulunan Vakıf Katılım Mimar Sinan Galerisi'nde "5 Şubat Hatay" sergisi düzenledik. Bu tür etkinliklerin kıymetli vakıf eserlerini fotoğraf karelerinde tekrar yaşatmak, hayal etmek ve medeniyetler tarihinden izler taşıyan Hatay'ı unutmamak adına çok önemli olduğunu düşünüyorum."

YENİ DURAK KONYA

Anadolu medeniyetinin güzide kentlerini mercek altına alan Vakıf Eserleri Envanter Projesi'nin yeni durağının Konya olacağını ifade eden Akben, Konya kentinin tarihi dokusu ve kentteki vakıf eserlerinin, proje kapsamında derlenerek, değerli bir miras olarak gelecek kuşaklara aktarılmasını amaçladıklarını da söyledi.

T.C.

VAKIFLAR

GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

1048 VAKIF ENERJİ

TAKSİM INTERNATIONAL
GROUP HOTELS
★★★★★

VAKIF İNŞAAT
RESTORASYON VE TİCARET A.Ş.

KUVEYTTÜRK
KATILIM BANKASI A.Ş.

Vakıf K lt r n n Ya atılmasına

KATIL

Siz de Vakıf Katılımlı olun,
ge mi imizin mirası vakıf k lt r n  ya atarak
hep birlikte kazanmaya vesile olanlara katılın.

0850 202 1 202 | 444 44 77 | vakifkatilim.com.tr

VAKIF KATILIM